

XVI. ŘÁDNÉ GENERÁLNÍ SHROMÁŽDĚNÍ BISKUPSKÉ SYNODY

Jak být misijní synodální církví

INSTRUMENTUM LABORIS

PRO DRUHÉ ZASEDÁNÍ

(ŘÍJEN 2024)

OBSAH

ÚVOD.....	4
Tři roky na cestě.....	5
Pracovní nástroj pro druhé zasedání.....	7
ZÁKLADY.....	9
Církev – Boží lid a svátost jednoty.....	9
Sdílený význam synodality.....	10
Jednota jako harmonie rozdílností.....	11
Sestry a bratři v Kristu: obnovená vzájemnost.....	12
Povolání ke konverzi a k reformě.....	13
ČÁST I: VZTAHY.....	13
V Kristu a v Duchu: křesťanská iniciace.....	14
Pro Boží lid: charismata a služby.....	15
S vysvěcenými služebníky: ve službě harmonii.....	17
Mezi církvemi a ve světě: konkrétnost společenství.....	18
ČÁST II: TRASY.....	20
Sdílená integrální formace.....	20
Církevní misijní rozlišování.....	21
Členění rozhodovacích procesů.....	23
Transparentnost, odpovědnost, hodnocení.....	24
ČÁST III: MÍSTA.....	26
Území, po kterých můžeme kráčet společně.....	26
Místní církve v jedné a jediné katolické církvi.....	28
Vazby, které utvářejí jednotu církve.....	29
Služba římského biskupa pro jednotu.....	30
ZÁVĚR.....	32
SYNODÁLNÍ CÍRKEV VE SVĚTĚ.....	32

ZKRATKY

- AG 2. vatikánský koncil, dekr. *Ad gentes* (7. prosince 1965)
- CD 2. vatikánský koncil, dekr. *Christus Dominus* (28. října 1965)
- CIC *Codex iuris canonici* (25. ledna 1983)
- CTI Mezinárodní teologická komise, *Synodalita v životě a poslání církve* (2. března 2018)
- DTC Generální sekretariát synody, *Dokument pro kontinentální etapu* (27. října 2022)
- DV 2. vatikánský koncil, dogm. konst. *Dei Verbum* (18. listopadu 1965)
- EG František, apoštol. exhort. *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013)
- FABC Federation of Asian Bishops' Conference – Federace asijských biskupských konferencí
- GS 2. vatikánský koncil, pastor. konst. *Gaudium et spes* (7. prosince 1965)
- LG 2. vatikánský koncil, dogm. konst. *Lumen gentium* (21. listopadu 1964)
- LS František, enc., *Laudato si'* (24. května 2015)
- PE František, apoštol. konst. *Praedicate evangelium* (19. března 2022)
- RdS XVI. řádné generální zasedání biskupské synody, *Souhrnná zpráva* (28. října 2023)
- SC 2. vatikánský koncil, konst. *Sacrosanctum Concilium* (4. prosince 1963)
- UR 2. vatikánský koncil, dekr. *Unitatis redintegratio* (21. listopadu 1964)
- UUS Sv. Jan Pavel II., enc. *Ut unum sint* (25. května 1995)

ÚVOD

Hospodin zástupů vystrojí všem národům na této hoře tučné hody, hody s výborným vínem; budou to šťavnatá jídla a vybraná vína. Na této hoře sejme závoj, který halil všechny lidi, přikrývku, která kryla všechny národy. Zničí smrt navždy, Pán, Hospodin, setře slzy z každé tváře. Odejme hanbu svého lidu na celé zemi, neboť Hospodin to pravil. (Iz 25,6–8)

Prorok Izajáš předkládá obraz hojné a chutné hostiny, kterou Hospodin připravil na vrcholu hory, což je symbol družnosti a společenství určeného pro všechny národy. Ve chvíli svého návratu k Otci Pán Ježíš pověřuje učedníky úkolem dospět ke všem národům, aby jim připravili hostinu z pokrmu, který poskytuje plnost života a radost. Prostřednictvím své církve, vedené jeho Duchem, chce Pán v srdci lidstva znovu zažehnout naději, obnovit radost a zachránit všechny, zvláště ty, jejichž tváře jsou zkrápěny slzami a kteří k němu úzkostlivě volají. Jejich výkřiky doléhají k uším všech Kristových učedníků, mužů a žen, kteří procházejí hlubinami lidských problémů. Jejich volání je o to hlasitější v této době, *kdy synodální proces provází vypuknutí nových válek a ozbrojených konfliktů, které se přidávají k přemnohým, jež nadále potřísňují svět krví.

V jádru Synody 2021–2024 „*Za církev synodální. Společenství, spoluúčast, poslání*“ je pozvání k radosti a obnově Božího lidu v následování Pána a v nasazení pro službu jeho poslání. Povolání, abychom byli misijními učedníky, vychází ze společné křestní identity a je zakořeněna v rozmanitosti prostředí, v nichž je církev¹ přítomna, a nachází jednotu v jediném Otci, jediném Pánu a jediném Duchu. Toto povolání se týká všech pokřtěných bez výjimky: „Celý Boží lid je subjektem zvěstování evangelia. Každý pokřtěný je do Božího lidu povolán proto, aby byl protagonistou misie, protože my všichni jsme misijní učedníci“ (CTI 53). Tato obnova nachází výraz v církvi, jež shromážděna Duchem Svatým skrze slovo a svátost (srov. CD 11) hlásá světu hladovějícímu po smyslu a žízňícímu po společenství a solidaritě spásu, kterou neustále zakouší. Právě pro tento svět připravuje Pán na své hoře hostinu.

Uváděním synodality do praxe dnes obnovujeme svůj závazek k tomuto misijnímu poslání. Synodalita vyjadřuje povahu církve. Růst jako misijní učedníci znamená především odpovídat na Ježíšovo pozvání k jeho následování, odpovídat na dar, který jsme obdrželi při křtu ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého; a posléze to znamená učit se vzájemnému doprovázení jako lid putující na cestě dějinami ke společnému cíli, k nebeskému Městu. Kráčíme-li po této cestě, lámeme-li chléb Slova a Eucharistie, proměňujeme se v to, co přijímáme. Chápeme tedy, že naše identita spaseného a posvěceného lidu má nevyhnutelně komunitární rozměr, který zahrnuje všechny generace věřících, jež nás předcházely a jež budou následovat. Spása, kterou máme přijmout a o níž máme svědčit, je vztahová, protože nikdo se nespasí sám. Ještě lépe to vyjadřuje příspěvek jedné asijské biskupské konference, že v tomto vědomí povolna rosteme: „Synodalita není pouhým cílem, ale cestou všech věřících, kterou je třeba uskutečňovat společně ruku v ruce. Její plné pochopení proto vyžaduje čas.“² Svatý Augustin hovoří o křesťanském životě jako o solidární pouti, o společném kráčení „k Bohu nikoli kroky, ale city“ (srov. *Kázání 306 B, 1*), kdy navzájem sdílíme život založený na modlitbě, hlásání a lásce k bližnímu.

¹ Pokud není uvedeno jinak nebo pokud není z kontextu zřejmé, že tomu tak není, označuje v textu *Instrumentum laboris* výraz „církev“ „jednu a jedinou katolickou církev“ (LG 23), zatímco množné číslo „církve“ označuje místní církve, v nichž jedna a jediná katolická církev existuje a z nichž se skládá.

² Zde, stejně jako i dále, citace biskupských konferencí a jejich kontinentálních uskupení pocházejí ze souhrnů zaslaných Generálnímu sekretariátu synody na závěr konzultací místních církví, které se konaly od konce roku 2023 do první poloviny roku 2024.

Druhý vatikánský koncil učí, že „všichni lidé jsou voláni k této jednotě s Kristem; on je světlo světa, z něho pocházíme, skrze něho žijeme a k němu směřujeme“ (LG 3). V srdci synodální cesty leží starobylá a stále nová touha předávat všem Pánův příslib a pozvání, uchovávané v živé tradici církve, abychom rozpoznávali přítomnost zmrtnýchvstalého Pána mezi námi a přijímali mnohé plody působené jeho Duchem. Vede nás vize církve jako putujícího lidu, usilujícího ve všech částech země o synodální konverzi z lásky ke svému poslání, zatímco s radostí a nadějí kráčíme vpřed po cestě Synody. Tato vize ostře kontrastuje s reálnou situací světa v krizi, jehož rány a skandální nerovnosti bolestně rezonují v srdcích všech Kristových učedníků, a podněcuje nás k modlitbě za všechny oběti násilí a nespravedlnosti a k obnově našeho nasazení po boku žen a mužů, kteří ve všech částech světa pracují jako tvůrci spravedlnosti a míru.

Tři roky na cestě

Po zahájení synodálního procesu ve dnech 9.–10. října 2021 se místní církve po celém světě různým tempem a rozmanitými projevy zapojily do počáteční fáze naslouchání. Patřit k církvi znamená být součástí jediného Božího lidu, tvořeného lidmi a společenstvími žijícími v konkrétním čase a na konkrétních místech; synodální naslouchání začalo od těchto společenství, procházelo pak diecézními, národními a kontinentálními fázemi v nepřetržitém dialogu, který uváděl do života Generální sekretariát synody prostřednictvím souhrnných a pracovních dokumentů. Cyklický průběh synodálního procesu je způsob, jak rozpoznávat a doceňovat zakořenění církve v různých prostředích, ve službě svazků, které je propojují.

Novinkou této první fáze byla zkušenost kontinentálních shromáždění, jež sdružila místní církve téhož makroregionu a vyzvala je, aby se naučily vzájemně si naslouchat, doprovázet se na cestě a společně rozpoznávat hlavní výzvy, které pro uskutečňování jejich mise před ně klade prostředí, v němž se nacházejí.

První zasedání XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody (říjen 2023) zahájilo druhou fázi a přijalo plody tohoto naslouchání, aby bylo možné v modlitbě a dialogu rozpoznávat kroky, které po nás Duch žádá. Tato fáze pokračuje až do ukončení druhého zasedání (říjen 2024), které Svatému otci nabídne plody své práce s výhledem na důkladnější konkrétní realizaci všemi místními církvemi.

Příprava druhého zasedání je nutně založena na výsledcích prvního zasedání shromážděných v Souhrnné zprávě (RdS). Na jejím základě, v souladu s cyklickým průběhem, který charakterizuje celý synodální proces, a s ohledem na fokus práce druhého zasedání byly zahájeny další konzultace s místními církvemi po celém světě, přičemž se vycházelo z vůdčí otázky: „Jak být synodální misijní církví?“ Jak vysvětluje dokument *Verso ottobre 2024* („Vstříc říjnu 2024“),³ cílem konzultace bylo „stanovit cesty, jimiž je třeba se vydat, a nástroje, které je třeba přijmout v různých kontextech a podmínkách, aby se posílila svébytnost každé místní církve a každého pokřtěného v rámci jedinečného poslání hlásat dnešnímu světu vzkříšeného Pána a jeho evangelium. Nejde tedy o to omezit se na plán technických či procedurálních zlepšení, která by zefektivnila církevní struktury, ale pracovat na konkrétních formách misijního nasazení, k němuž jsme povoláni v dynamice jednoty a různosti, která je synodální církvi vlastní.“

Odpovědi na hlavní otázku zaslala většina biskupských konferencí a jejich kontinentálních uskupení, východní katolické církve, diecéze, které nejsou součástí žádné biskupské konference, dikasteria Římské kurie, Unie generálních představených a Mezinárodní unie generálních představených zastupující zasvěcený život; byla zaslána také svědectví o zkušenostech a osvědčených

³ Publikovaný Generálním sekretariátem synody 11. prosince 2023 a dostupný na webu www.synod.va.

praktikách z celého světa a postřehy téměř dvou stovek mezinárodních společenství, univerzitních fakult, sdružení věřících, komunit i jednotlivců, které se staly základem pro vypracování tohoto dokumentu *Instrumentum laboris* pro druhé zasedání a zakořenily jej v životě Božího lidu na celém světě.

Tyto hlasy vyjadřovaly vděčnost za vykonanou cestu, hovořily o obtížích, které se na ní někdy vyskytují, především však vyjadřovaly touhu posunout se vpřed. Jedna z biskupských konferencí Severní Ameriky to vyjádřila následovně: „Jsme hluboce vděční za synodální proces [...] Přetrvávají i rozpory, které budou vyžadovat, abychom pokračovali v reflexi a v dialogu a čerpali přitom inspiraci v kultuře setkávání, kterou navrhuje papež František. Tyto rozpory však nenarušují společenství lásky v církvi.“ Připomínají nám také, že je před námi ještě dlouhá cesta.

Stejně jako v předchozích fázích se zde znovu osvědčují plody přijetí metody konverzace v Duchu Svatém. Jedna federace biskupských konferencí například uvádí: „Mnoho souhrnných zpráv z celé Asie vyjadřuje neuvěřitelné nadšení ze synodální metodiky, která používá konverzaci v Duchu jako výchozí bod cesty. Mnoho diecézí a biskupských konferencí zavedlo s velkým úspěchem tuto metodu do svých struktur.“ Toto nadšení se již promítlo do konkrétních kroků ve snaze zavádět synodální přístup. V jedné evropské biskupské konferenci „bylo rozhodnuto zahájit pětiletou experimentální synodální fázi. Na národní úrovni jde o rozvoj, hodnocení a zdokonalování forem synodálních konzultací, dialogu, rozlišování, jakož i rozhodovacích procesů, které rozčleňují fázi práce na proces rozhodování (*decision making*) a fázi přijetí rozhodnutí (*decision taking*). Budou zohledněny zkušenosti diecézí, jakož i synodální vývoj v jiných částech světa a v univerzální církvi. Jsme na začátku náročných, ale důležitých cest, abychom se to naučili.“ Hluboké je povědomí o hodnotě místních církví a o jejich cestě, o bohatství, které přinášejí, o potřebě, aby jejich hlasy byly slyšet. Podle syntézy zaslané jednou z afrických biskupských konferencí „již není možné při hlásání evangelia považovat místní církve pouze za příjemce, kteří mohou přispívat jen málem nebo vůbec ničím“.

K těmto příspěvkům se přidávají plody mezinárodního setkání „Faráři pro synodu“ (SacroFano [Řím] 28. dubna – 2. května 2024), které se stalo příležitostí k naslouchání kněžím zapojeným do farní služby. Syntézy pracovních skupin vyjadřují především „radost z možnosti vzájemného naslouchání; obohacující zkušenost, která podnítila hluboké porozumění a respekt ke specifickému prostředí, z něhož každý pochází“. Vyjadřují „potřebu nového chápání role faráře v synodální církvi, respektující rozmanitost církevních tradic“ i obavu z neschopnosti oslovit periferie a ty, kteří žijí na okraji: „Pokud chce být církev synodální, musí naslouchat těmto lidem.“

Materiál pro vypracování tohoto *Instrumenta laboris* poskytlo také pět pracovních skupin zřízených Generálním sekretariátem synody, složených z odborníků z různých zemí, různého církevního stavu, mužů a žen. Skupiny pracovaly synodální metodou s cílem teologicky a kanonicky prohloubit chápání pojmu synodality a jejich dopadů na život církve.⁴

Skupina odborníků složená z biskupů, kněží, zasvěcených osob, laiků, mužů i žen, teologů, kanonistů a biblistů ze všech kontinentů a různých církevních prostředí byla pověřena úkolem pročíst všechny zaslané příspěvky a materiály a formulovat odpovědi na základní otázku s ohledem na vypracování tohoto *Instrumenta laboris*. Reflexe této skupiny, stejně jako reflexe pěti výše zmíněných pracovních skupin, se také promítnou do příručky, která bude toto *Instrumentum laboris* doprovázet a která bude sondou do teologického základu některých jeho obsahových částí.

⁴ V této souvislosti odkazujeme na dokument *Jak být misijní synodální církví? Pět perspektiv k teologickému prohloubení s ohledem na druhé zasedání XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody*, který byl zveřejněn Generálním sekretariátem synody dne 14. března 2024 a který je k dispozici na webu www.synod.va.

Spolu s přípravnou prací na druhé zasedání byla zahájena práce deseti studijních skupin,⁵ jež mají za úkol důkladně prozkoumat co nejvíce témat⁶ Souhrnné zprávy, která v závěru mezinárodní konzultace stanovil Svatý otec. Tyto studijní skupiny, složené z pastýřů a odborníků všech kontinentů, se řídí synodální pracovní metodou a jsou „ustaveny na základě společné dohody mezi dikasterii Římské kurie příslušnými pro jednotlivá témata a Generálním sekretariátem synody, který je pověřen koordinací“, podle chirografu podepsaného papežem Františkem 16. února 2024 a v duchu apoštolské konstituce *Praedicate evangelium* (čl. 33). Svou studii mají dokončit pokud možno do června 2025, ale zprávu o svém postupu předloží už shromáždění v říjnu 2024. Papež František tímto způsobem již přijal některá témata prvního zasedání a zahájil práci na realizační fázi bez čekání na závěry druhého zasedání, jak to umožňuje apoštolská konstituce *Episcopalis communio*: „Generální sekretariát synody ve spolupráci s příslušným dikasteriem Římské kurie a v závislosti na tématu i ve spolupráci s dalšími zainteresovanými dikasterii, umožňuje realizaci synodálních záměrů schválených papežem“ (čl. 20, c. 1). Dále byla po dohodě s Dikasteriem pro legislativní texty zřízena Komise pro kanonické právo, která je ke službě synody. A konečně, pro realizaci pokynu prvního zasedání (srov. RdS 16q) oznámilo SECAM (Symposium biskupských konferencí Afriky a Madagaskaru), že 25. dubna 2024 byla zřízena zvláštní komise pro rozlišování teologických a pastoračních dopadů polygamie na církev v Africe.

Pracovní nástroj pro druhé zasedání

Díky cestě prodchnuté tichem, modlitbou, nasloucháním Božímu slovu, bratrským dialogem a radostnými setkáními, mnohdy uprostřed obtíží, jsme jako Boží lid dozráli k hlubšímu vědomí našeho vzájemného vztahu bratří a sester v Kristu, se společnou odpovědností být společenstvím lidí spasených, kteří slovem a životem hlásají krásu Božího království celému světu. Tato identita není abstraktní myšlenkou, ale prožívanou zkušeností, protkanou jmény a tvářemi. Při přípravě druhého zasedání a během prací na něm se nadále zabýváme otázkou: Jak může identita misijního synodálního Božího lidu nabývat konkrétní podobu ve vzájemné dynamice vztahů, procesů a míst, kde se odvíjí život církve?

Tomuto účelu má sloužit *Instrumentum laboris*, pro které platí to, co již bylo řečeno pro první zasedání: „Nejedná se o dokument církevního magisteria ani o zprávu o sociologickém průzkumu; neposkytuje formulaci operativních pokynů, cílů a úkolů, ani úplné vypracování teologické vize“ (čl. 10; srov. DTC čl. 8). Pro jeho pochopení je zásadní zasadit ho do synodálního procesu jako celku,

⁵ V této souvislosti odkazujeme na dokument Studijní skupiny k otázkám, které vyvstaly na prvním zasedání XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody a které je třeba důkladně prostudovat ve spolupráci s dikasterii Římské kurie. Nástin práce, který byl rovněž zveřejněn 14. března 2024 a je k dispozici na webu www.synod.va

⁶ Témata vyplývající ze Souhrnné zprávy z prvního zasedání a přiřazená deseti studijním skupinám jsou:

1. Některé aspekty vztahů mezi východními katolickými církvemi a latinskou církví (RdS 6).
2. Naslouchání nářku chudých (RdS 4 a 16).
3. Poslání v digitálním prostředí (RdS 17).
4. Revize Ratio Fundamentalibus Institutionis Sacerdotalis v misijní synodální perspektivě (RdS 11).
5. Některé teologické a kanonické otázky související se specifickými formami kněžské služby (RdS 8 a 9).
6. Revize dokumentů, které v synodální a misijní perspektivě upravují vztahy mezi biskupy, řeholníky a řeholnicemi a církevními sdruženími (RdS 10).
7. Některé aspekty postavení a služby biskupa (zejména: kritéria pro výběr kandidátů na biskupský úřad, soudní funkce biskupa, povaha a průběh návštěv ad limina apostolorum) v synodální misijní perspektivě (RdS 12 a 13).
8. Úloha papežských zástupců v misijní synodální perspektivě (RdS 13).
9. Teologická kritéria a synodální metodologie pro společné rozlišování sporných doktrinárních, pastoračních a etických otázek (RdS 15).
10. Přijímání plodů ekumenické cesty v Božím lidu (RdS 7).

neboť ten je charakterizován cyklickým průběhem dialogu mezi církvemi, který je oživován a podporován prací Generálního sekretariátu synody. První zasedání (2023) shromáždilo plody konzultace na dvojí úrovni, místní a kontinentální, při hledání „charakteristických znaků synodální církve a dynamiky společenství, poslání a spoluúčasti, které se v ní nacházejí“ (RdS, úvod). Prostřednictvím modlitby, dialogu a rozlišování shromáždila a vyjádřila RdS body, kde je shoda, i otázky k řešení a návrhy, které vyplynuly ze společné práce. Vzniklo to, co můžeme označit jako prvotní odpověď na otázku „Synodální církvi, co říkáš sama o sobě?“ Druhé zasedání nekráčí ve stejných stopách, ale je povoláno jít dál a zaměřit se na svou prvořadou průvodní otázku: „Jak být synodální misijní církví?“ Práce na dalších otázkách, které vyvstaly během cesty, pokračuje jinými způsoby, a to na úrovni místních církví i v deseti studijních skupinách. Obě zasedání nelze od sebe oddělovat, či dokonce je stavět proti sobě; navazují na sebe a jsou především součástí širšího procesu, který na základě toho, co říká apoštolská konstituce *Episcopalis communio*, na konci října 2024 neskončí.

Instrumentum laboris konkrétně začíná částí věnovanou základům synodality a přináší poznání, k němuž se během této cesty dospělo a jež bylo potvrzeno prvním zasedáním. Následují tři úzce provázané části, které osvětlují z různých úhlů pohledu misijní synodální život církve: (I) perspektiva vztahů – vztahů s Pánem, mezi bratry a sestrami a mezi církvemi –, které udržují vitalitu církve mnohem radikálněji než její struktury; (II) perspektiva cest, které konkrétně podporují a oživují dynamiku vztahů; (III) perspektiva míst, která v protikladu k pokušení abstraktního univerzalizmu hovoří o konkrétnosti prostředí, do nichž se vztahy vtělují, o jejich rozmanitosti, pluralitě a propojenosti a o jejich zakořenění v základu pramenícím z vyznání víry. Každá z těchto částí bude předmětem modlitby, sdílení a rozlišování v jednom z modulů, jimž se druhé zasedání bude věnovat, kdy bude každý vyzván, aby „nabídl svůj příspěvek jako dar pro druhé, a nikoli jako absolutní jistotu“ (RdS, Úvod), na cestě, kterou jsou členové shromáždění povoláni společně vytyčit. Na tomto základě bude vypracován Závěrečný dokument plynoucí z celého dosavadního průběhu. Poskytnete Svatému otci vodítka pro kroky, které bude třeba učinit a návrhy pro jejich konkrétní realizaci.

Můžeme očekávat prohloubení společného chápání synodality, lepší zaměření na praxi synodální církve a třeba i návrh některých změn v kanonickém právu (další a významnější mohou přijít po lepším osvojení a zaktivizování základního návrhu), ale rozhodně nečekejme odpověď na všechny otázky. Také proto, že na cestě konverze a reformy, k níž druhé zasedání vyzve celou církev, se objeví i další otázky. Mezi přínosy dosavadního procesu můžeme jistě počítat to, že jsme si vyzkoušeli a osvojili metodu, s jejíž pomocí lze řešit otázky společně, v dialogu a rozlišování. Stále ještě se učíme, jak být misijní synodální církví, ale je to úkol, který jsme již vyzkoušeli, a víme, že se ho můžeme ujmout s radostí.

ZÁKLADY

*Tato část **Instrumenta laboris** se snaží nastínit základy vize misijní synodální církve a vyzývá nás k hlubšímu pochopení tajemství církve. Činí tak bez nároku na to, že by nabízela kompletní ekleziologické pojednání, ale dává se do služeb pro cestu rozlišování na synodálním shromáždění v říjnu 2024. Odpověď na otázku „Jak být misijní synodální církví?“ vyžaduje horizont, do něhož je možné zasadit pastorační a teologické úvahy a návrhy, které směřují k průběhu, jež je v zásadě cestou obrácení a reformy. Konkrétní kroky, které církev podnikne, umožní zase lépe zacílit na horizont a prohloubit pochopení základů v cyklickém průběhu, který poznamenává celé dějiny církve.*

V Kristu, světle všech národů, jsme jeden Boží lid, povoláný, aby byl znamením a nástrojem sjednocení s Bohem a jednoty lidského rodu. Činíme to tím, že společně kráčíme dějinami, žijeme společenství, které čerpá z trojičního života, snažíme se zapojit všechny, protože misijní poslání se týká každého. Tato vize je řádně zakořeněna v živé tradici církve. Synodální proces umožnil, abychom si to znovu uvědomili. Dokládají to mnohé shody, které vyvstaly během cesty započaté v roce 2021. První zasedání synodálního shromáždění (říjen 2023) je rozpoznalo a shromáždilo v Souhrnné zprávě, která je znovu předložila celé církvi s vizí následného rozlišování, jež završí druhé zasedání.

Církev – Boží lid a svátost jednoty

1. Ze křtu ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého pramení mystická, dynamická a komunitární identita Božího lidu. Zaměřuje se na plnost života, v níž nás Pán Ježíš předchází, a na pozvání každého, aby ve svobodě přijal dar spásy (srov. Mt 28,18–19). Ve křtu nás Ježíš odívá sám sebou, sdílí s námi svou identitu a své poslání (srov. Gal 3,27).

2. „Bůh si však nepřál posvětit a spasit lidi jednotlivě, s vyloučením jakéhokoli vzájemného vztahu, nýbrž chtěl z nich vytvořit lid, který by ho vpravdě uznával a svatě mu sloužil“ (LG 9) tím, že se podílí na trojičním společenství. Ve svém lidu a skrze něj Bůh uskutečňuje a projevuje spásu, kterou nám dává v Kristu. Synodalita je zakořeněna v této dynamické vizi Božího lidu s univerzálním povoláním ke svatosti a k poslání, lidu putujícího k Otci ve stopách Ježíše Krista a inspirovaného Duchem Svatým. V různých prostředích, v nichž žije a kráčí, hlásá tento synodální a misijní Boží lid radostnou zvěst spásy a svědčí o ní; kráčí společně se všemi národy země, s jejich kulturami a náboženstvími, vede s nimi dialog a doprovází je.

3. Synodální proces rozvinul vědomí toho, co znamená být Božím lidem shromážděným jako „církve ze všech kmenů, jazyků, lidí a národů“ (RdS 5), který prožívá svou cestu do Království v různých prostředích a kulturách. Boží lid je komunitárním subjektem, který prochází etapami dějin spásy na cestě k jejich naplnění. Boží lid není nikdy součtem pokřtěných, ale je to „my“ církve, komunitární a historický subjekt synodality a poslání, aby všichni mohli přijmout spásu od Boha. Včlenění do tohoto lidu skrze víru a křest jsme doprovázeni Pannou Marií, „znamením jisté naděje a útěchy pro putující Boží lid, dokud nepřijde den Páně (srov. 2 Petr 3,10)“ (LG 68), jsme doprovázeni apoštoly, těmi, kdo vydali svědectví o své víře až k položení života, prohlášenými za svaté i svatými „ze sousedství“.

4. „Světlem národů je Kristus“ (LG 1) a toto světlo září na tváři církve, která „je v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva“ (*tamtéž*). Podobně jako měsíc, září i církev odrazem světla: nemůže tedy chápat své vlastní poslání sebestředně, ale přijímá odpovědnost být svátostí svazků, vztahů a společenství vzhledem k jednotě celého lidského rodu, a to i v naší době, kterou tolik ovládá krize participace, tj. cítění spoluúčasti na společném osudu, a často příliš individualistické pojetí štěstí, a tedy i spásy. Prostřednictvím svého

poslání sděluje církev světu Boží plán spojení celého lidstva s ním skrze spásu. Církev přitom nehlásá sebe, „nýbrž Krista Ježíše jako Pána“ (2 Kor 4,5). Kdyby tomu tak nebylo, ztratila by v Kristu své bytí „jako svátost“ (srov. LG 1), a tím i svou vlastní identitu a smysl existence. Na cestě k plnosti je církev svátostí Božího království ve světě.

Sdílený význam synodality

5. Termíny *synodalita a synodální*, odvozené od starobylé a trvalé církevní praxe scházet se na synodě,⁷ byly díky zkušenostem posledních let lépe pochopeny a plněji prožívány. Stále více jsou spojovány s „touhou po církvi, která je blíže k lidem, méně byrokratická a více vztahová“ (RdS 1b), která je Božím domovem a rodinou. Shromáždění během svého prvního zasedání dospělo ke sblížení ohledně významu „synodality“, jež se stalo základem tohoto *Instrumenta laboris*. Různé studie, které v současné době probíhají, mají za cíl více soustředit katolický pohled na tento konstitutivní rozměr církve, a to v dialogu s ostatními křesťanskými tradicemi, který respektuje rozdílnosti a zvláštnosti každé z nich. V nejširším slova smyslu je „synodalita společným putováním křesťanů s Kristem směrem k Božímu království ve spojení s celým lidstvem; je zaměřena na poslání a zahrnuje shromažďování na různých úrovních církevního života, vzájemné naslouchání, dialog, komunitární rozlišování, vytváření konsensu jako výrazu Kristovy přítomnosti v Duchu a přijímání rozhodnutí při diferencované spoluodpovědnosti“ (RdS 1h).

6. Synodalita znamená především „specifický styl, kterým se vyznačuje život a poslání církve“ (CTI 70), styl, který vychází z naslouchání jako prvního úkonu církve. Víra, která se rodí z naslouchání hláсанé radostné zvěsti (srov. Řím 10,17), žije z naslouchání: naslouchání Božímu slovu, naslouchání Duchu Svatému, naslouchání jeden druhému, naslouchání živé tradici církve a jejímu magisteriu. Ve fázích synodálního procesu církev znovu zakusila to, co učí Písmo: hlásat lze jen to, co si člověk vyslechl.

7. Synodalita „se musí vyjadřovat v běžném životě a v jednání církve [...] a uskutečňuje se prostřednictvím: komunitního naslouchání Božímu slovu a slavení eucharistie, bratrství ve společenství, spoluzodpovědnosti a účasti celého Božího lidu na životě a poslání církve“ (*tamtéž*). Termín pak označuje církevní struktury a procesy, v nichž se synodální povaha církve projevuje na institucionální úrovni, a konečně označuje ty konkrétní události, při nichž je církev svolávána příslušnou autoritou (srov. *tamtéž*). Ve svém odkazu na církevní život se kategorie synodality nestaví jako alternativa ke kategorii společenství. V kontextu ekleziologie Božího lidu vykreslené Druhým vatikánským koncilem vyjadřuje pojem společenství hlubokou podstatu tajemství a poslání církve, které má zdroj a vrchol ve slavení eucharistie, totiž spojení s trojjediným Bohem a jednotu mezi lidmi, což se uskutečňuje v Kristu skrze Ducha Svatého. Synodalita v téže souvislosti „označuje specifický způsob života a působení (*modus vivendi et operandi*) církve jakožto Božího lidu, jenž konkrétním způsobem projevuje a uskutečňuje fakt, že je společenstvím: na společném putování, při společných setkáních a při aktivní účasti všech svých členů na evangelizačním poslání církve“ (CTI 6).

⁷ Termín „synoda“ v tradicích východních a západních církví označuje instituce a události, které v průběhu času nabývaly různých podob a zahrnovaly množství subjektů. Všechny tyto formy v jejich rozmanitosti spojuje shromáždění za účelem dialogu, rozlišování a rozhodování.

8. Synodalita v žádném případě neznamená znevážení konkrétní autority a specifického úkolu, který pastýřům svěřuje sám Kristus: biskupům a kněžím, jejich spolupracovníkům a římskému papeži jako „trvalému a viditelnému zdroji a základu jednoty biskupů i celého množství věřících“ (LG 23). Nabízí spíše „nejvhodnější interpretační rámec pro chápání samotné hierarchické služby“ (František, *Promluva u příležitosti 50. výročí ustavení biskupské synody*, 17. října 2015) a vyzývá celou církev, včetně těch, kdo vykonávají autoritu, ke skutečné konverzi a reformě.

9. Synodalita není cílem sama o sobě. Nabízí možnost vyjádřit povahu církve a dovoluje docenění všech charismat, povolání a služeb v církvi, čímž umožňuje společenství těch, kdo „s vírou vzhlíží k Ježíši“ (LG 9), aby co nejvhodnějším způsobem hlásali všem lidem evangelium a aby na každém místě a v každé době byli „viditelnou svátostí“ (*tamtéž*) spásonosné Boží jednoty. Synodalita a poslání jsou tedy úzce propojeny. Jestliže se druhé zasedání zaměřuje na některé aspekty synodálního života, činí tak s ohledem na větší účinnost poslání. Synodalita je zároveň podmínkou pro pokračování ekumenické cesty k viditelné jednotě všech křesťanů. Přijetím plodů ekumenické cesty v církevní praxi se zabývá studijní skupina č. 10.

Jednota jako harmonie rozdílností

10. Dynamika církevního společenství, a tedy i synodálního života církve, nachází svůj vzor a naplnění v eucharistické liturgii. V ní je společenství věřících (*communio fidelium*) zároveň společenstvím církví (*communio ecclesiarum*), které se projevuje ve společenství biskupů (*communio episcoporum*), a to díky velmi staré zásadě, že „církev je v biskupovi a biskup je v církvi“ (sv. Cyprián, *List 66, 8*). Ke službě společenství Pán ustanovil apoštola Petra (srov. Mt 16,18) a jeho nástupce. Na základě Petrovy služby je římský biskup „trvalým a viditelným zdrojem a základem“ (LG 23) jednoty církve, která se vyjadřuje ve společenství všech věřících, všech církví a všech biskupů. Tak se projevuje harmonie, kterou v církvi působí Duch, on, jenž je harmonií v podobě osoby (srov. sv. Basil, *O žalmu 29,1*).

11. V průběhu synodálního procesu sílila touha po jednotě církve s vědomím rozmanitosti, kterou v sobě církve nese. Právě sdílení mezi církvemi nám připomnělo, že neexistuje žádné poslání mimo nějaký kontext, tj. bez jasného vědomí, že dar evangelia se nabízí lidem a společenstvím žijícím v konkrétních dobách a na konkrétních místech. Tito lidé nejsou uzavřeni sami do sebe, ale jsou nositeli příběhů, jež je třeba poznat, respektovat a vybídnout k tomu, aby se otevřeli širším obzorům. Jedním z největších darů získaných na této cestě byla možnost objevit a slavit krásu „církve, která bude mít také tvář mnoha kultur a národů“ (sv. Jan Pavel II., *Novo Millennio Ineunte*, 40). Synodální obnova oceňuje různá prostředí a místa, kde se zpřítomňuje a uskutečňuje univerzální Boží povolání příslušet k jeho lidu, k onomu Božímu království, které spočívá „ve spravedlnosti, pokoji a radosti, jaké dává Duch Svatý“ (Řím 14,17). Tímto způsobem jsou různé kultury schopny postihnout jednotu, která je základem jejich pulzující plurality a dotváří ji. Ocenění prostředí, kultur a rozmanitostí je klíčem k růstu misijní synodální církve.

12. Stejně tak se zvýšilo povědomí o rozmanitosti charismat a povolání, která Duch Svatý neustále probouzí v Božím lidu. Roste touha, abychom byli schopni je rozlišovat, chápat jejich vztahy v kontextu konkrétního života každé církve i církve jako celku a především jim umožňovat, aby sloužily misijnímu poslání. To také znamená hlouběji se zamyslet nad otázkou spoluúčasti ve vztahu ke společenství a k poslání. V každé fázi procesu se objevovala touha rozšířit možnosti spoluúčasti a uplatňování spoluodpovědnosti všech pokřtěných, mužů i žen, v rozmanitosti jejich charismat, povolání a služeb. Tato touha jde třemi směry. Prvním je potřeba „aktualizovat“ schopnost hlásání a předávání víry způsoby a prostředky odpovídajícími současné situaci. Druhým je obnova liturgického a svátostného života, počínaje slavením liturgie, které má být krásné, důstojné,

přístupné, do něhož se účastníci mohou zapojit, dobře inkulturované a schopné posilovat misijní impulsy. Třetí směr vychází ze smutku vyvolaného nezapojením tak velkého počtu členů Božího lidu na této cestě církevní obnovy a z únavy církve plně prožívat zdravou vztahovost mezi muži a ženami, mezi generacemi a mezi lidmi a skupinami s různou kulturní identitou a sociálními podmínkami, zejména pak s chudými a vyloučenými. Tato slabost, týkající se vzájemnosti, spoluúčasti a sdílení, zůstává překážkou pro plnou obnovu církve v misijním synodálním smyslu.

Sestry a bratři v Kristu: obnovená vzájemnost

13. První rozdíl, se kterým se jako lidé setkáváme, je rozdíl mezi muži a ženami. Naším povoláním jako křesťanů je cítit tuto Bohem danou odlišnost tím, že v církvi žijeme dynamickou vztahovou vzájemnost jako znamení pro svět. Při promyšlení této vize ze synodální perspektivy, vyzdvihovaly příspěvky ve všech fázích potřebu plnějšiho uznání charismat, povolání a role žen ve všech oblastech života církve jako nezbytného kroku k podpoře této vztahové vzájemnosti. Synodální perspektiva zdůrazňuje tři teologické body jako vodítka pro rozlišování: (a) spoluúčast je zakotvena v ekleziologických důsledcích křtu; (b) jako lid pokřtěných jsme povoláni nezakopat své talenty, ale rozpoznávat dary, které Duch dává každému z nás pro dobro společnosti a světa; (c) respektujeme-li povolání každého z nás, jsou dary udělené věřícím Duchem Svatým vzájemně uspořádány. Spolupráce všech pokřtěných se musí praktikovat podle klíče spoluodpovědnosti. Vodítkem v našich úvahách je svědectví Písma svatého: Bůh si vyvolil některé ženy, aby byly prvními svědkyněmi a zvěstovatelkami vzkříšení. Na základě křtu se nacházejí ve stavu naprosté rovnosti, dostává se jim stejného vylití darů Ducha a jsou povolány ke službě Kristovu poslání.

14. V tomto smyslu je třeba nejprve dospět ke změně mentality: je třeba konvertovat a vnímat vztahovost, vzájemnou závislost a reciprocity mezi ženami a muži, kteří jsou sestrami a bratry v Kristu se společným misijním posláním. Společenství, spoluúčast a poslání církve trpí v důsledku toho, že k této konverzi ve vztazích a strukturách nedošlo. Jak uvádí příspěvek jedné latinskoamerické biskupské konference: „Církev, v níž se všichni členové mohou cítit spoluodpovědní, bude také místem přitažlivým a věrohodným.“

15. Příspěvky biskupských konferencí uznávají, že mnohé oblasti církevního života jsou zapojení žen otevřené. Zároveň však konstatují, že tyto možnosti účasti zůstávají často nevyužity. Proto navrhuje, aby druhé zasedání podpořilo povědomí o nich a povzbudilo k jejich dalšímu rozvoji v rámci farností, diecézí a dalších církevních sfér, včetně zastávání odpovědných postů. Vyzývají také ke zkoumání dalších způsobů služby a pastorače, které by lépe vyjadřovaly charismata, jež Duch Svatý uděluje ženám jako odpověď na pastorační potřeby naší doby. Jedna z latinskoamerických biskupských konferencí to vyjádřila takto: „V naší kultuře je stále silně přítomen machismus, zatímco je zapotřebí aktivnější účasti žen ve všech církevních sférách. Jak uvádí papež František, jejich hledisko je nepostradatelné v rozhodovacích procesech i při zaujímání rolí v různých formách pastorače a mise.“

16. Z příspěvků biskupských konferencí vyplývají konkrétní požadavky předkládané druhému zasedání, mezi nimi: (a) podpora prostoru pro dialog v církvi, kde by ženy mohly pro dobro celé církve sdílet své zkušenosti, charismata, způsobilosti, duchovní, teologické a pastorační poznatky; (b) širší účast žen v procesech církevního rozlišování a ve všech fázích rozhodovacích procesů (přípravě i přijímání rozhodnutí); (c) širší přístup k odpovědným postům v diecézích a církevních institucích v souladu se stávajícími ustanoveními; (d) větší uznání a rozhodnější podpora života a charismat zasvěcených žen a jejich uplatnění na odpovědných pozicích; (e) přístup žen k odpovědným pozicím v seminářích, institutech a teologických fakultách; (f) zvýšení počtu soudkyň v kanonických procesech. Příspěvky dále vyzývají k tomu, aby se při kázání, vyučování, katechezi a redakci oficiálních

církevních dokumentů věnovala větší pozornost používání inkluzivnějšího jazyka a řady obrazů čerpaných z Písma a tradice.

17. Některé místní církve vyzývají k přijetí žen do jáhenské služby, jiné opakovaně vyjadřují svůj nesouhlas. Pokud jde o tuto otázku, která nebude předmětem práce druhého zasedání, je dobré, aby ve vhodném čase a vhodným způsobem pokračovala teologická reflexe. K jejímu dozrávání přispějí plody studijní skupiny č. 5, která bude pracovat s výsledky dvou komisí, jež se touto otázkou zabývaly již dříve.

18. Mnohé z výše uvedených požadavků se vztahují i na muže laiky, jejichž nedostatečná účast na životě církve je často předmětem nářků. Obecně se při úvahách o úloze žen často zdůrazňuje touha po posílení všech služeb vykonávaných laiky (muži i ženami). Žádá se také, aby řádně vyškolení laičtí věřící, muži i ženy, mohli přispívat ke kázání Božího slova i při slavení eucharistie.

Povolání ke konverzi a k reformě

19. Ježíš zahájil své veřejné působení výzvou k obrácení (srov. Mk 1,15). Je to pobídka k přehodnocení osobního i komunitárního způsobu života a k tomu, aby se člověk nechal proměnit Duchem. Žádná reforma se nemůže omezit pouze na struktury, ale musí být zakořeněna ve vnitřní proměně podle „smýšlení Krista Ježíše“ (Flp 2,5). Nejprve má synodální církev „konvertovat“ k naslouchání, jehož znovuobjevení bylo jedním z největších plodů dosavadní cesty; především je to naslouchání Duchu Svatému, který je skutečným protagonistou synody, pak naslouchání jednoho druhému, což je základní dispozice pro misijní poslání.

20. Synodální styl církve nabízí mnoho důležitých postřehů i pro lidstvo. V době, která se vyznačuje prohlubující se nerovností, rostoucím rozčarováním z tradičních modelů vlády, zklamáním z fungování demokracie a z dominance tržního modelu v mezilidských vztazích a pokušením řešit konflikty spíše silou než dialogem, by synodalita mohla nabídnout inspiraci pro budoucnost našich společností. Její přitažlivost pramení ze skutečnosti, že se nejedná o strategii řízení, ale o praxi, kterou je třeba žít a slavit s vděčností. Synodální způsob prožívání vztahů je pro společnost svědectvím, které odpovídá na hlubokou lidskou potřebu být přijat a cítit se uznáván v konkrétním společenství. Je výzvou rostoucí izolaci lidí a kulturnímu individualismu, který často převzala i církev, a vyzývá nás k péči jedněch o druhé, k reciprocitě a spoluodpovědnosti za společné dobro. Je to však také apel, abychom se postavili přehnanému sociálnímu komunitarismu, který lidi dusí a neumožňuje jim být svobodnými subjekty vlastního rozvoje. Ochota naslouchat všem, zejména chudým, kterou synodální způsob života vyžaduje, ostře kontrastuje se světem, v němž koncentrace moci chudé lidi vyřazuje a odsouvá na okraj menšiny. Konkrétnost synodálního procesu ukázala, jak velice potřebuje samotná církev v tomto ohledu růst. Na tomto tématu pracuje studijní skupina č. 2.

21. Ve všech fázích synodálního procesu silně rezonovala potřeba uzdravení, smíření a obnovení důvěry uvnitř církve a společnosti. Jedná se o základní nasměrování misijního nasazení Božího lidu v našem světě a zároveň o dar shůry, o který musíme prosit. Touha jít touto cestou je sama o sobě plodem synodální obnovy.

ČÁST I: VZTAHY

V průběhu synodálního procesu a ve všech zeměpisných šířkách se objevil požadavek, aby církev nebyla byrokratická, ale dokázala pečovat o vztahy: vztahy s Pánem, mezi muži a ženami, v rodině, v komunitě, mezi sociálními skupinami. Pouze síť vztahů, která spřádá mnohost různých sounáležitostí, je schopna podporovat jednotlivce i společenství, nabídnout jim záchytné body a

orientaci a ukázat jim krásu života podle evangelia; právě ve vztazích – s Kristem, s druhými a ve společenství – se předává víra.

Při pohledu na misijní poslání nelze chápat synodalitu jako organizační záležitost, ale měla by být prožívána a kultivována jako soubor postojů, jimiž Ježíšovi učedníci navazují solidární vztahy schopné odpovídat na Boží lásku. Tato láska je neustále oslovuje a jsou povoláni o ní svědčit v konkrétních podmínkách, v nichž se nacházejí. Chceme-li pochopit, jak být misijní synodální církví, je třeba začít konverzi ve vztazích. Tato konverze nasměrovává priority a činnosti každého z nás, zejména těch, kdo mají za úkol prožívat vztahy ve službě jednoty a v konkrétním uskutečňování výměny darů, jež všechny osvobozuje a obohacuje.

V Kristu a v Duchu: křesťanská iniciace

22. „Putující církev je svou podstatou misionářská, protože odvozuje svůj původ z poslání Syna a z poslání Ducha Svatého podle plánu Boha Otce“ (AG 2). Setkání s Ježíšem, příklon víry k jeho osobě a křesťanská iniciace uvádějí člověka do samotného života Trojice. Tím, že Pán Ježíš dává Ducha Svatého, činí ty, kdo přijímají křest, účastnými na svém vztahu s Otcem. Duch, kterým byl Ježíš naplněn a který ho vedl (srov. Lk 4,1), který ho pomazal a poslal hlásat evangelium (srov. Lk 4,18), který ho vzkřísil z mrtvých (srov. Řím 8,11), je tentýž Duch, který posvěcuje pomazáním členy Božího lidu. Tento Duch nás činí Božími dětmi a dědici a jeho prostřednictvím se obrácíme k Bohu a oslovujeme ho „Abba! Otče!“ (Gal 4,6; Řím 8,15).

23. Pro pochopení podstaty misijní synodální církve je nezbytné pochopit její trinitární základ, a zejména nerozlučné spojení mezi Kristovým působením a působením Ducha Svatého v lidských dějinách a v církvi: „Duch Svatý, který sídlí ve věřících a naplňuje i řídí celou církev, vytváří ono podivuhodné společenství věřících a tak hluboce všechny v Kristu spojuje, že je zdrojem jednoty církve“ (UR 2). Privilegovaným kontextem pro pochopení synodálního života církve je proto cesta křesťanské iniciace dospělých. Zdůrazňuje jeho původ a základ: vztahy, které spojují a zároveň odlišují tři božské osoby. Duch Svatý nás křestními dary připodobňuje Kristu králi, knězi a prorokovi, činí nás údy jeho těla, kterým je církev, a činí nás dětmi jediného Otce. Přijímáme tak povolání k poslání a ke spoluodpovědnosti za to, co nás spojuje v jedné a jediné církvi. Tyto dary mají trojí a neoddelitelné zaměření: osobní, komunitární a misijní. Posilují a zavazují každého pokřtěného k budování bratrských a sesterských vztahů ve vlastním církevním společenství; k hledání stále viditelnějšího a hlubšího společenství se všemi, s nimiž sdílejí stejný křest; k hlásání evangelia a svědectví o něm.

24. Jestliže misijní synodalita je na jedné straně zakořeněna v křesťanské iniciaci, musí na druhé straně osvětlovat způsob, jakým Boží lid konkrétně prožívá itinerář iniciace a přebírá jej, aby jej učinil vlastním tomu, co skutečně znamená, a překonal jeho statickou a individualistickou vizi, která není dostatečně spojena s následováním Krista a se životem v Duchu, a aby obnovil jeho dynamickou a proměňující hodnotu. Když křesťané v prvních staletích četli v knize Genesis, že šestého dne Bůh řekl: „Učiňme člověka ke svému obrazu, podle naší podoby“ (Gn 1,26), všimli si, jak je vztahový dynamismus vepsán do antropologie stvoření. V onom obraze spatřovali obraz vtěleného Syna a v oné podobě možnost postupného připodobnění se jemu, projev blahodárného dobrodružství svobody rozhodnout se být s Kristem a být jako Kristus. Toto dobrodružství začíná nasloucháním Božímu slovu, díky němuž katechumen postupně přistupuje k následování Ježíše Krista. Křest je ve službě dynamiky připodobnění, a proto není úkonem uzavřeným do okamžiku jeho slavení, nýbrž darem, který je třeba potvrzovat, posilovat a dobře využívat skrze závazek k obrácení, ke službě poslání a k účasti na životě společenství. Křesťanská iniciace ve skutečnosti vrcholí nedělní eucharistií, která se opakuje každý týden a je znamením

neustálého daru milosti, jež nás připodobňuje Kristu, činí nás údy jeho těla a je potravou, která nás posiluje na cestě obrácení a poslání.

25. Eucharistické shromáždění v tomto smyslu vyjadřuje a posiluje misijní synodální život církve. V účasti všech křesťanů, v přítomnosti různých duchovních služeb a v předsednictví biskupa nebo kněze se zviditelňuje křesťanské společenství, v němž se uskutečňuje diferencovaná misijní spoluodpovědnost všech. Liturgie jako „vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla“ (SC 10), je zároveň zdrojem synodálního života církve a předobrazem každé synodální události, díky níž se tajemství Trojice jeví „jako v zrcadle“ (1 Kor 13,12; srov. DV 7).

26. Je nutné, aby pastorační návrhy a liturgická praxe zachovávaly a stále zřetelněji zdůrazňovaly spojení mezi cestou křesťanské iniciace a synodálním a misijním životem církve, aby se vyhýbaly jeho omezení na pouhý pedagogický nástroj nebo ukazatel čistě sociální sounáležitosti a aby naopak podporovaly přijetí osobního daru zaměřeného na poslání a budování společenství. Bude třeba vypracovat vhodná pastorační a liturgická opatření v rozmanitosti historických situací a kultur, do nichž jsou jednotlivé místní církve zasazeny, a to i s ohledem na rozdíl mezi těmi, kde se křesťanská iniciace týká především mladých nebo dospělých, a těmi, kde se týká především, ne-li výlučně, dětí.

Pro Boží lid: charismata a služby

27. „Dary jsou sice rozmanité, ale je pouze jeden Duch. A jsou rozličné služby, ale je pouze jeden Pán. A jsou různé mimořádné síly, ale je pouze jeden Bůh. On to všechno ve všech působí. Ty projevy Ducha jsou však dány každému k tomu, aby mohl být užitečný.“ (1 Kor 12,4–7). Na počátku rozmanitosti charismat (darů milosti) a úradů (forem služby v církvi vzhledem k jejímu poslání) je svoboda Ducha Svatého: On je uděluje a ustavičně působí, aby se při rozmanitosti osob, kultur a míst projevovala jednota víry a příslušnost k jedné a jediné církvi. Charismata, i ta nejjednodušší a nejrozšířenější, mají odpovídat na potřeby církve a jejího poslání (srov. LG 12). Zároveň účinně přispívají k různým aspektům života společnosti. Charismata jsou často sdílená a dávají vzniknout rozličným formám zasvěceného života a rozmanitým církevním uskupením.

28. Hlavní oblastí, kde se mají projevovat charismata, jejichž nositelem je každý pokřtěný, není organizování církevních aktivit nebo struktur; je to každodenní život, rodinné a společenské vztahy, nejrůznější situace, v nichž jsou křesťané, ať už jednotlivě nebo v podobě nějakého sdružení, povoláni k tomu, aby pro dobro všech dávali vzkvétat darům přijaté milosti. Plodnost charismat, stejně jako plodnost služeb, závisí na Božím působení, na povolání, které Bůh směřuje ke každému z nich, na jejich velkorysém a moudrém přijetí pokřtěnými a na uznání a doprovázení ze strany autority. V žádném případě je tedy nelze chápat jako vlastnictví těch, kdo je přijímají a vykonávají, ani nejsou určena k jejich výlučnému prospěchu.

29. Jako výraz svobody Ducha při udělování jeho darů a jako odpověď na potřeby jednotlivých společenství existuje v církvi řada služeb, které může vykonávat každý pokřtěný muž nebo žena. Jedná se o služby, které nejsou příležitostné a jsou uznávány společenstvím i těmi, kdo jsou pověřeni jeho vedením. Můžeme je nazvat křestními službami, abychom poukázali na jejich společný kořen (křest) a odlišili je od ordinovaných služeb, které mají kořeny ve svátosti svěcení. Existují například muži a ženy, kteří vykonávají službu koordinace malého církevního společenství, službu vedení chvílek modlitby (u příležitosti pohřbů či jinak), mimořádnou službu podávání svatého přijímání nebo jiné služby, které nemusí mít nutně liturgickou povahu. Latinský i východní kanonický řád již stanoví, že v některých případech mohou být laičtí věřící, muži nebo ženy, také mimořádnými udělovateli křtu. V latinském řádu může biskup pověřit laické věřící, muže nebo

ženy, úkolem asistovat při sňatcích. Je užitečné pokračovat v úvahách o tom, jak tyto služby svěřit laikům ve stálejší podobě. Tuto reflexi musí doprovázet úvaha o prosazení většího počtu forem laické služby, a to i mimo liturgickou sféru.

30. V nedávné době dostaly služby některého druhu, které byly v životě církve dlouho přítomné, novou podobu jako služby ustanovené: služba lektorů a akolytů (srov. apoštolský list ve formě *motu proprio Spiritus Domini* z 10. ledna 2021). Byla rovněž ustanovena služba katechetů (srov. apoštolský list ve formě *motu proprio Antiquum ministerium* z 10. května 2021). Institucionální službu uděluje biskup mužům a ženám jednou za život, a to zvláštním obřadem, po náležitém rozlišování a odpovídající formaci. Doba a způsob jejího výkonu musí být vymezeny mandátem legitimní autority. Některé teologické a kanonické otázky týkající se specifických forem církevní služby – zejména otázka nezbytné účasti žen na životě a vedení církve – byly svěřeny Dikasteriu pro nauku víry ve spolupráci s Generálním sekretariátem synody (studijní skupina č. 5).

31. Ne všechna charismata nabývají vlastní služební podoby, všechny služby jsou však založeny na charismatech daných určitým členům Božího lidu, kteří jsou povoláni jednat různými způsoby tak, aby se ve společenství všichni mohli ve vzájemné službě podílet na budování Kristova těla (srov. Ef 4,12). Stejně jako charismata musí být i služby uznávány, podporovány a oceňovány. Synodální proces opakovaně zdůraznil, že rozpoznávání a podpora charismat a služeb, stejně jako identifikace potřeb komunit a společnosti, na které se hodlá reagovat, jsou aspektem, v němž musí místní církve růst a stanovit si pro to odpovídající kritéria, nástroje a postupy. Druhý vatikánský koncil učí, že úkolem pastýřů je rozpoznávat služby a charismata „tak, aby všichni svým způsobem svorně spolupracovali na společném díle“ (LG 30). Rozpoznávání charismat a služeb je vlastním církevním úkonem; aby je biskup rozpoznal a podporoval, je povinen naslouchat hlasu všech zúčastněných: jednotlivých věřících, komunit i participativních orgánů. Za tímto účelem bude třeba stanovit postupy vhodné pro různá prostředí, přičemž je třeba vždy dbát na to, aby bylo možné dosáhnout skutečného konsensu ohledně kritérií a výsledků rozlišování. Takové potřeby silně zdůrazňují výstupy ze setkání „Faráři pro synodu“.

32. Odsud také vyplývá výzva k větší důvěře v působení Ducha a k větší odvaze a tvořivosti při rozlišování, jak obdržené a přijaté dary dát do služby misijního poslání církve způsobem, který je vhodný pro různé místní podmínky. Právě rozmanitost prostředí, a tedy i potřeb společenství, vyžaduje, aby místní církve pod vedením svých pastýřů a jejich seskupení „v každé velké sociálně-kulturní oblasti“ (AG 22) s pokorou a důvěrou prováděly tvůrčí rozlišování služeb, které mají uznávat, svěřovat nebo zavádět, aby reagovaly na pastorační a společenské potřeby. Je proto nutné stanovit kritéria a způsoby, jak toto rozlišování dovést do konce. Je také třeba zahájit úvahy o způsobu, jak pověřovat křesťanými službami („neinstitucionalizované“ i „institucionalizované“) v době, kdy se lidé stále snadněji stěhují z jednoho místa na druhé, a upřesnit dobu a oblasti jejich výkonu.

33. Dosud vykonaná cesta vedla k poznání, že synodální církev je církví naslouchající, schopnou přijímat a doprovázet, kterou lze vnímat jako domov a rodinu. Jedná se o potřebu, která se objevuje na všech kontinentech a týká se lidí, kteří jsou z různých důvodů vyloučeni nebo se cítí být na okraji církevního společenství či se v něm s námahou snaží najít plné uznání své důstojnosti a svých darů. Tento nedostatek přijetí je odsouvá, brání jim v cestě víry a setkání s Pánem a připravuje církev o jejich misijní přínos.

34. Zdá se tedy, že je nanejvýš vhodné vytvořit uznávanou a pokud možno institucionalizovanou službu naslouchání a doprovázení, která by tento charakteristický rys synodální církve dala zakusit konkrétně. Ve společenství je zapotřebí „otevřených dveří“, kterými by lidé mohli vstoupit, aniž by se cítili ohroženi nebo odsuzováni. Způsoby vykonávání této služby bude třeba

přizpůsobit místním podmínkám podle rozmanitých zkušeností, struktur, sociálního kontextu a dostupných zdrojů. To otevírá prostor pro rozlišování, které je třeba formulovat na místní úrovni, a to i za účasti národních nebo kontinentálních biskupských konferencí. Přítomnost specifické služby však neznamená, že naslouchání by mělo být vyhrazeno pouze pro duchovní. Naopak, má prorocký charakter. Na jedné straně zdůrazňuje, že naslouchání a doprovázení jsou běžným rozměrem života synodální církve, která různými způsoby zapojuje všechny pokřtěné a v níž jsou všechna společenství pozvána k růstu; na druhé straně připomíná, že naslouchání a doprovázení jsou církevní službou, nikoliv osobní iniciativou, jejíž hodnota je tímto uznávána. Toto poznání je zralým plodem synodálního procesu.

S vysvěcenými služebníky: ve službě harmonii

35. Ze synodálního procesu vplynuly protichůdné údaje týkající se výkonu ordinované služby v Božím lidu. Na jedné straně se zdůrazňuje radost, nasazení a obětavost biskupů, kněží a jáhnů při výkonu jejich služby; na druhé straně se u nich zaznamenává určitá únava, spojená především s pocitem izolace, osamělosti, odtržení od zdravých a udržitelných vztahů a zahlcení požadavkem poskytnout odpověď na každou potřebu. To může být jeden z toxických účinků klerikalismu. Zejména postava biskupa bývá často vystavena přemíře nároků, což podněcuje nerealistická očekávání toho, čeho může jediný člověk rozumně dosáhnout.

36. Setkání „Faráři pro synodu“ dalo tuto únavu do souvislosti s tím, že biskupové a kněží mají potíže vykonávat svou sdílenou službu opravdu společně. Nové pojetí ordinované služby v horizontu synodální misijní církve tak představuje nejen potřebu soudržnosti, ale také šanci se od této únavy osvobodit. Předpokladem je, že dojde k účinné změně praxe, která srozumitelně ukáže svěceným služebníkům a všem věřícím, jaký prospěch a dobro to přináší. Kromě osobního života jednotlivých ordinovaných služebníků změní tato cesta chápání a organizaci pastorační činnosti. Ta zohlední účast všech pokřtěných mužů i žen na poslání církve a bude usilovat zejména o vyzdvižení, uznání a oživení různých křestních charismat a služeb. Otázka „Jak být misijní synodální církví?“ nás podněcuje ke konkrétnímu zamyšlení nad vztahy, strukturami a procesy, které mohou napomoci obnovené vizi ordinované služby a posunout se od pyramidálního způsobu vykonávání autority ke způsobu synodálnímu. Za účelem podpory křestních charismat a služeb lze iniciovat přerozdělení takových úkolů, jejichž plnění nevyžaduje svátost svěcení. Zřetelnější rozdělení odpovědnosti nepochybně také podpoří rozhodovací procesy, které se budou vyznačovat synodálním stylem.

37. V koncilních textech je ordinovaná služba pojata velmi přesně jako služba církvi a pro život církve. Koncil svou autoritou obnovil podobu ordinované služby obvyklou ve starověké církvi, jako služby, kterou „vykonávají na různých stupních kněžství ti, kteří se odedávna nazývají biskupy, kněžími a jáhny“ (LG 28). V tomto členění episkopát a presbyterát odpovídají zvláštní účasti na kněžství Krista Pastýře a Hlavy církevního společenství, zatímco diakonát je určen „nikoli ke kněžství, nýbrž ke službě“ (LG 29). Jednotlivé stupně jsou spolu organicky spjaty ve vzájemné závislosti, ve specifičnosti každého z nich. Žádný služebník se nemůže chápat jako izolovaný jedinec, jemuž byly svěřeny pravomoci; spíše se musí vnímat jako podílník na darech (*munera*) Kristových udělených svěcením, spolu s ostatními služebníky, v organickém spojení s Božím lidem, jehož je součástí a který, byť odlišným způsobem, má podíl na týchž darech Kristových ve všeobecném kněžství založeném na křtu.

38. Biskup má za úkol předsedat církvi, být viditelným principem jednoty uvnitř církve a poutem společenství se všemi církvemi. Jedinečnost jeho služby s sebou nese pravomoc, která je vlastní, řádná a bezprostřední, pravomoc, kterou každý biskup vykonává osobně ve jménu Krista (srov. LG 27) při hlásání slova, při předsedání slavení eucharistie a ostatních svátostí a při

pastoračním vedení. To neznamená jeho nezávislost na té části Božího lidu, která mu byla svěřena (srov. CD 11) a které je povolán sloužit ve jménu Krista, Dobrého pastýře. Skutečnost, že „biskupským svěcením se uděluje plnost svátosti kněžství“ (LG 21), neospravedlňuje biskupskou službu k tomu, aby tíhnula k „monarchičnosti“ a byla pojímána jako kumulace privilegií, od nichž by se odvíjelo každé další charisma a služba. Je naopak potvrzením schopnosti a povinnosti shromažďovat a sjednocovat každý dar, který Duch Svatý uděluje pokřtěným, mužům, ženám a různým společenstvím. Některými aspekty biskupské služby, včetně kritérií pro výběr kandidátů na biskupský úřad, se zabývá studijní skupina č. 7.

39. Také služba presbyterů by měla být pojímána a prožívána v synodálním smyslu. Zejména presbyteri „tvorí se svým biskupem jediný kněžský sbor“ (LG 28) ve službě té části Božího lidu, kterou je místní církev (srov. CD 11). To vyžaduje, abychom biskupa nepovažovali za někoho vnějšího vůči presbyteriu, nýbrž za toho, kdo předsedá místní církvi, a především předsedá presbyteriu, jehož je součástí se specifickou jedinečností, a je povolán k tomu, aby kněžím projevoval zvláštní péči.

40. Biskupovi a kněžím pomáhají při výkonu apoštolské služby jáhni, ve svazku vzájemné závislosti úřadů obojího druhu. Biskup a kněží nejsou ve vztahu k jáhnům soběstační, a naopak. Funkce jáhnů jsou rozmanité – jak ukazuje tradice, liturgická modlitba a praxe následující po Druhém vatikánském koncilu –, měly by být proto definovány podle specifika každé jednotlivé místní církve. Služba všech jáhnů musí být v každém případě pojímána v harmonii a ve společenství se službou všech ostatních jáhnů, v souladu s povahou jáhenské služby a s odkazem na rámeček jejich poslání v synodální církvi.

41. Kromě prosazování jednoty místní církve je diecézní nebo eparchiální biskup, kterému pomáhají kněží a jáhni, také zodpovědný za vztahy s ostatními místními církvemi a s celou církví kolem římského biskupa, a to formou vzájemné výměny darů. Zdá se důležité opět nastolit tradiční spojení mezi vykonáváním úlohy biskupa, předsedajícího jedné místní církvi, a obnovením souvztažnosti mezi společenstvím biskupů (*communio episcoporum*) a společenstvím církví (*communio ecclesiarum*).

Mezi církvemi a ve světě: konkrétnost společenství

42. Synodalita se uskutečňuje prostřednictvím sítí lidí, komunit, orgánů a řady procesů, které umožňují účinnou výměnu darů mezi církvemi a evangelizační dialog se světem. Společné putování pokřtěných při rozmanitosti charismat, povolání a služeb, jakož i při výměně darů mezi církvemi, je důležitým svátostným znamením pro dnešní svět, který na jedné straně prožívá stále intenzivnější formy vzájemného propojení a na druhé straně je ponořen do komerční kultury, která vytěsňuje nezištnost.

43. Podle koncilu právě na základě katolicity církve „přinášejí jednotlivé [její] části své dary ostatním částem a celé církvi“ (LG 13). Proto „jsou mezi různými částmi církve pouta vnitřního společenství, pokud jde o duchovní hodnoty, apoštolské pracovníky a hmotnou pomoc. Vždyť členové Božího lidu jsou vyzýváni k vzájemnému sdílení hodnot. O jednotlivých církvích platí také apoštolova slova: ‚Navzájem si pomáhejte podle míry Božích darů jako dobří správcové rozmanité Boží milosti‘ (1 Petr 4,10)“ (*tamtéž*).

44. Biskupské konference si přejí, aby se hmotné statky dělily v duchu solidarity mezi církvemi, které tvoří jedinou katolickou církev, bez jakékoli touhy po nadvládě nebo nároku na nadřazenost; existence bohatých církví a církví žijících v podmínkách velkého strádání je skandální. Proto se navrhuje, aby také na úrovni církevních uskupení byla přijata opatření pro podporu vzájemných vazeb a vytvoření podpůrných sítí.

45. Všechny místní církve přijímají ze společenství jediné církve a dávají do něj. Jsou církve, které potřebují podporu finančních a materiálních zdrojů; jiné jsou obohacovány svědectvím živé víry a láskyplné služby těm nejchudším; další potřebují především pomoc evangelizátorů, kteří sdílejí svůj život, aby předávali evangelium jiným národům. Zejména je uznávána a podporována velkorysost kněží, jáhnů, zasvěcených mužů a žen, laiků a laiček zapojených do misie *ad gentes*.

46. Místní církve vyjadřují touhu po výměně duchovních, liturgických a teologických darů a také po větším svědectví o sdílení sociálních otázek globálního významu, jako je péče o společný domov a migrační proudy. V tomto ohledu bude synodální církev schopna svědčit o důležitosti toho, aby se řešení společných problémů vypracovávala na základě naslouchání hlasu všech, včetně a zejména těch skupin, společenství a zemí, které obvykle zůstávají na okraji hlavních globálních procesů. Zvláště slibným horizontem, v němž lze dnes realizovat různé formy výměny darů a koordinované angažovanosti, jsou velké nadnárodní zeměpisné oblasti, jako je Amazonie, povodí řeky Kongo, Středomoří apod.

47. Synodální církev je vybízena zejména k tomu, aby s ohledem na výměnu darů také vnímala fakt lidské mobility, která se stává příležitostí k setkávání mezi církvemi v konkrétnosti každodenního života měst a čtvrtí, farností a diecézí či eparchií, a přispívá tak k zakořenění synodální cesty do živé zkušenosti jednotlivých společenství. Zcela zvláštní pozornost je třeba věnovat možnosti setkávání a výměny darů mezi církvemi latinské tradice a východními katolickými církvemi žijícími v diaspoře, což je téma, na kterém pracuje studijní skupina č. 1.

48. Výměna darů mezi církvemi probíhá v podmínkách poznamenaných násilím, pronásledováním a nedostatkem náboženské svobody; některé církve dokonce bojují o své přežití a vyprošují si solidaritu ostatních církví, zatímco se nadále dělí o svá bohatství, která jsou plodem neustálé konfrontace s odporem vůči evangeliu a s pronásledováním, jež postihuje Pánovy učedníky v průběhu dějin. Výměna darů se navíc odehrává v prostředí, které je stále ovlivněno kolonialismem a neokolonialismem, jež dosud neskončily. Církev rostoucí na základě synodální praxe je vyzývána, aby chápala dopad těchto společenských dynamik na výměnu darů a usilovala o jejich proměnu. K tomuto úsilí patří také uznat, že mnohé církve si nesou zraněnou paměť a že je třeba podporovat konkrétní cesty ke smíření.

49. Výraz „výměna darů“ má velkou váhu ve vztazích s jinými církvemi a církevními společenstvími. Svätý Jan Pavel II. tuto myšlenku aplikoval na ekumenický dialog: „Dialog není jen jakási výměna názorů. Určitým způsobem je vždy jistou ‚výměnou darů‘“ (UUS 28). Kromě teologického dialogu se výměna darů odehrává také při sdílení modlitby, kdy se otevíráme přijetí darů jiných duchovních tradic, než je ta naše. Příklad svatých žen a mužů z jiných církví a církevních společenství je také darem, který můžeme přijmout, a to i tím, že jejich památku zahrneme do našeho liturgického kalendáře, zejména pokud jde o mučedníky. V tomto duchu musíme být velkorysí a nabídnout ostatním křesťanům možnost přicházet na pouť a modlit se ve svatyních a na svatých místech spravovaných katolickou církví.

50. Dialog mezi náboženstvími a kulturami není prvkem stojícím vně synodálního procesu, ale je součástí pozvání k intenzivnějšímu prožívání vztahů, protože „v každé době a v každém národě je Bohu milý každý, kdo se ho bojí a jedná správně“ (LG 9; srov. Sk 10,35). Výměna darů se tedy neomezuje jen na jiné církve a církevní společenství, poněvadž autentická katolicita rozšiřuje obzor a vyžaduje připravenost pro přijetí také všeho, co v jiných kulturách a náboženských tradicích podporuje život, mír, spravedlnost a integrální lidský rozvoj.

ČÁST II: TRASY

Synodální církev je církev vztahová. V naší stále spleťtější době, je společenství, které žije své misijní poslání, postaveno právě na dynamice mezilidských vztahů. Tato perspektiva nepřináší rozdělení, nýbrž uchopuje souvislosti mezi zkušenostmi, umožňuje učit se ze skutečnosti nově pochopené ve světle Slova, z tradice a z příkladných svědectví, ale také z napáchaných chyb.

Druhá část tohoto dokumentu se zaměřuje na procesy, které zajišťují péči o vztahy a jejich rozvoj. Zejména se zaměřuje na spojení s Kristem s ohledem na misijní poslání a na soulad v životě společenství. To vše díky schopnosti společně zdolávat konflikty a těžkosti. Zaměřuje se na čtyři různé oblasti života misijní synodální církve, které jsou mezi sebou úzce propojené: na formaci, zejména k naslouchání (Božímu slovu, bratřím a sestrám a hlasu Ducha Svatého), na rozlišování, které vede k rozvoji participativních způsobů rozhodování v různých rolích, s principem cirkularity, která napomáhá transparentnosti; na schopnosti předkládat účty z přijaté odpovědnosti (akontabilita); na zhodnocení, které obnovuje církevní misijní rozlišování.

Zdrojem a vrcholem této dynamičnosti je eucharistie, která do kořenů vztahů vkládá nezištnost lásky Otce skrze Syna v Duchu. Pokrm, který živí misijní synodální církev, je také obsahem jejího hlásání světu.

Sdílená integrální formace

51. „Péče o vlastní formaci je odpovědí na Pánovy dary, kterou je každý pokřtěný povolán dát, aby přijaté talenty přinášely ovoce a dávaly se do služby všem“ (RdS 14a). Tato slova ze Souhrnné zprávy z prvního zasedání vysvětlují, proč byla potřeba formace jedním z témat, které se v průběhu synodálního procesu objevovalo nejintenzivněji a univerzálně. Odpověď na otázku „Jak být misijní synodální církví?“ proto vyžaduje především zajištění ucelených formačních cest. Zvláštní pozornost je pak třeba věnovat trvalé formaci pro všechny.

52. Pro mnohé byla účast na synodálních setkáních příležitostí k formaci v chápání a praktikování synodality, která silně vyzdvihla touhu po lepším pochopení významu křesťní důstojnosti neboli onoho „nadpřirozeného smyslu pro víru“ (LG 12), který Duch Svatý daruje Božímu lidu. Především je tedy třeba hlubší formace, abychom dokázali poznávat, jak Duch působí v církvi a vede ji v dějinách.

53. Neexistuje poslání bez kontextu, neexistuje církev bez zakotvení v konkrétním místě, s jeho kulturními specifiky a historickou podmíněností. Není proto možné připravovat formační plány abstraktně. Jejich stanovení je na místních církvích a jejich uskupeních. Zde se proto omezíme na naznačení některých základních směrů a charakteristik formace v perspektivě synodality, které se pak budou konkretizovat dle podmínek, kultury a tradice jednotlivých míst.

54. Misijní synodální církev je založena na schopnosti naslouchat. K tomu je třeba si uvědomit, že při výkonu svého poslání si nikdo nevystačí sám, že každý má druhým co nabídnout a co se od nich naučit. Formace k naslouchání je proto prvním nezbytným požadavkem. Díky aplikování konverzace v Duchu bylo možné zakusit, jak se může prolínat naslouchání Božímu slovu a naslouchání bratřím a sestrám a jak se tato dynamika postupně otevírá naslouchání hlasu Ducha Svatého. Mnohé příspěvky trvají na důležitosti formace v této metodě. V církvi existuje rozmanitá škála metod naslouchání, dialogu a rozlišování v duchu různých kultur a duchovních tradic. Podporovat formaci různými metodami a v dialogu mezi nimi v místních podmínkách, je velmi důležitým cílem. Zvláště závažným momentem v tomto směru je naslouchání lidem, kteří zažívají různé druhy chudoby a marginalizace. Mnohé církve uvádějí, že se na tento úkol cítí nepřipravené, a

vyjadřují potřebu specifické odborné přípravy. To je jeden z bodů svěřených práci studijní skupiny č. 2.

55. Smyslem formace v perspektivě misijní synodality je, aby se našli svědkové schopní vzít za své poslání církve ve spoluodpovědnosti a spolupráci s mocí Ducha (srov. Sk 1,8). Formace má proto mít za základ dynamiku křesťanské iniciace, která směřuje k posílení osobní zkušenosti setkání s Pánem a následně k neustálé konverzi v postojích, vztazích, smýšlení a strukturách. Subjektem misie je vždy církev a každý její člen je z titulu své příslušnosti k ní svědkem a hlasatelem spásy. Eucharistie, „zdroj a vrchol celého křesťanského života“ (LG 11), je základním místem formace k synodalitě. Rodina jakožto společenství života a lásky je privilegovaným místem výchovy k víře a ke křesťanské praxi. Při prolínání jejích generací je školou synodality, která zve každého k péči o druhé a dává viditelně najevo, že všichni – slabí i silní, děti, mladí i staří – mají mnoho co přijímat a mnoho co dávat.

56. V synodální církvi musí být formace integrální. Jejím cílem totiž není pouze osvojení si pojmů či dovedností, ale podpora schopnosti setkávání, sdílení a spolupráce i komunitárního rozlišování. Musí tedy být výzvou pro všechny osobnostní dimenze: intelektuální, emoční i spirituální. Nemůže se jednat o čistě teoretickou formaci, ale musí zahrnovat konkrétní zkušenosti, které jsou vhodně doprovázeny. Stejně tak je důležité podporovat znalost kultur, v nichž církev žije a působí, včetně digitální kultury, která je dnes tak mohutně rozšířená, zejména mezi mladými lidmi. Digitální kultury a podpoře vhodného vzdělávání v této oblasti se věnuje práce studijní skupiny č. 3.

57. Nakonec byl velmi silný důraz kladen na potřebu společné a sdílené formace, které se společně zúčastní muži a ženy, laici, zasvěcené osoby, ordinovaní služebníci i kandidáti kněžského svěcení, což jim má umožnit růst jejich vzájemného poznání a úcty a jejich schopnosti spolupracovat. Stejně tak je třeba věnovat zvláštní pozornost posílení účasti žen na formačních programech po boku seminaristů, kněží, řeholníků a laiků. Zásadní význam má také jejich přístup k pedagogickým a formačním funkcím na teologických fakultách a institutech a v seminářích. Navrhuje se také, aby biskupům, kněžím a laikům bylo poskytováno školení o tom, jaké úkoly mohou ženy vykonávat v církvi již nyní a aby se podpořilo vyhodnocení efektivního využívání těchto možností ve všech oblastech církevního života: ve farnostech, diecézích, laických sdruženích, církevních hnutích, nových společenstvích, v zasvěceném životě, v církevních institucích až po Římskou kurii. Revizi procesu výchovy kandidátů kněžského svěcení (*Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis*) v misijní synodální perspektivě se věnuje studijní skupina č. 4. Ze všech kontinentů přichází požadavek, aby se dbalo na formaci v oblasti kázání. A konečně se objevuje potřeba společné teoretické i praktické formace pro komunitární rozlišování v různých místních podmínkách.

Církevní misijní rozlišování

58. Jediný Duch, který dává vzniknout nejrůznějším charismatům, vede církev k plnosti života a Boží pravdy (srov. Jan 10,10; 16,13). Neustálou přítomností a působením Ducha Svatého „apoštolská tradice v církvi prospívá“ (DV 8). Díky vedení Duchem se Boží lid jako účastník Kristovy prorocké funkce (srov. LG 12) „snaží rozeznávat v událostech, potřebách a přáních, na nichž se podílí spolu s ostatními lidmi naší doby, pravé známky Boží přítomnosti nebo Božího záměru“ (GS 11). Tento úkol církevního rozlišování je zakořeněn v *sensu fidei*, oživovaném Duchem Svatým, který lze popsat jako „mysl pro víru“ či instinktivní schopnost Božího lidu pod vedením pastýřů (srov. LG 12) „rozeznávat nové cesty, které Pán otevírá církvi“ (František, *Promluva u příležitosti oslav 50. výročí ustavení biskupské synody*, 17. října 2015).

59. Ti, kdo se rozlišování účastní, se do něj zapojují na osobní úrovni a všichni společně na úrovni komunitární. Vyžaduje se od nich, aby rozvíjeli postoj vnitřní svobody, otevřenosti vůči novosti a s důvěrou se odevzdali do Boží vůle a aby si navzájem naslouchali a slyšeli „co Duch říká církvím“ (Zj 2,7). Maria se svou modlitbou, přítomná ve večeradle uprostřed apoštolského společenství (srov. Sk 1,14), je pro všechny živým vzorem a podnětnou průvodkyní autentické synodální spirituality: ve vytrvalém a zodpovědném naslouchání Slovu a v meditativním rozlišování událostí (srov. Lk 1,26–38; 2,19.51), ve velkorysé otevřenosti vůči působení Ducha Svatého (srov. Lk 1,35), ve společném díkůvzdání za Pánovo dílo (srov. Lk 1,39–56) a v konkrétní a včasné službě každé ženě i muži (srov. Jan 2,1–12), které Ježíš svěřil do její mateřské péče (srov. Jan 19,25–27).

60. Proces rozlišování konkrétně vyjadřuje společenství, poslání a spoluúčast právě tím, že vyžaduje, aby každý sdílel svůj pohled na věc v perspektivě společného poslání. Jinými slovy, je to způsob, jak kráčet společně. Proto je zásadně důležité prosazovat širokou účast na rozlišovacích procesech, přičemž je třeba věnovat zvláštní péči zapojení těch, kteří se nacházejí na okraji křesťanského společenství i celé společnosti.

61. Výchozím bodem a referenčním kritériem každého církevního rozlišování je naslouchání Božímu slovu. Písmo svaté je výsostným svědectvím o Boží komunikaci s lidstvem. Dosvědčuje, že Bůh ke svému lidu promlouval a stále promlouvá, a představuje různé kanály, jimiž se tato komunikace uskutečňuje. Bůh promlouvá prostřednictvím osobní meditace nad Písmem, v níž rezonuje „něco“ z biblického textu, nad nímž se modlíme. Bůh promlouvá ke společenství v liturgii, výsostném hermeneutickém místě toho, co Pán říká své církvi. Bůh promlouvá skrze církve, která je matkou a učitelkou, skrze její živou tradici a praxi, včetně lidové zbožnosti. Bůh nadále promlouvá skrze události, které se odehrávají v prostoru a čase, za předpokladu, že umíme rozeznat jejich význam. Bůh také komunikuje se svým lidem prostřednictvím kosmických prvků, jejichž samotná existence odkazuje na Stvořitelovo působení a které jsou naplněny přítomností Ducha Svatého, „jenž dává život“. A konečně Bůh promlouvá v osobním svědomí každého člověka, které „je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru“ (GS 16). Autentické rozlišování nemůže zanedbat žádný z těchto komunikačních kanálů.

62. Komunitární rozlišování není organizační technikou, ale náročnou praxí, která kultivuje život a poslání církve žijící v Kristu a Duchu Svatém. Proto se musí vždy uskutečňovat s vědomím a vůlí shromáždit se ve jménu Pána Ježíše (srov. Mt 18,20) a naslouchat hlasu Ducha Svatého. Jak Ježíš přislíbil, pouze Duch Svatý může vést církve na cestě k plnosti pravdy (srov. Jan 16,13) a života, který se má předávat světu žiznícímu po smyslu. Zde má své kořeny metoda, kterou Boží lid naplňuje své poslání hlásat evangelium a vydávat svědectví o evangeliu. Je proto prioritou naučit se na všech úrovních praktikovat ono evangelní umění, které umožnilo jeruzalémské apoštolské obci stvrdit výsledek první synodální události v dějinách církve slovy: „Rozhodl totiž Duch Svatý i my“ (Sk 15,28). V tomto duchu je třeba nově koncipovat a nasměrovat praxi misijního synodálního života církve v konkrétních místech, orgánech a událostech.

63. Konkrétní procedurální volby musí být vzhledem ke své rozmanitosti v souladu s požadavky základní teologické metodiky. Také na základě zkušeností se synodálním procesem lze určit některé klíčové prvky pro podobu jakéhokoli postupu: (a) osobní a společný život modlitby, včetně účasti na eucharistii; (b) patřičná osobní a společná příprava založená na naslouchání Božímu slovu a naslouchání okolním skutečnostem; (c) ohleduplné a důkladné naslouchání každému; (d) hledání co nejširšího konsensu nikoli hledáním nejmenšího společného jmenovatele, nýbrž formou přesahu, s cílem vyzdvihnout to, pro co nejvíce hoří srdce (srov. Lk 24,32); (e) formulace konsensu těmi, kdo proces vedou, a jeho předání všem účastníkům, jejichž úkolem je potvrdit, nebo naopak nepotvrdit své souznění s touto formulací.

64. Rozlišování se vždy odehrává „s nohama na zemi“, tj. v konkrétním kontextu, jehož složitost a osobitost je třeba poznat co nejlépe. Může proto využít analytické poznatky různých humanitních, sociálních a správních věd, které se vztahují k projednávané problematice. Technickým a vědeckým kompetencím však nepřísluší, aby měly poslední slovo – to by znamenalo upadnout do technokratického vleku. Mají spíše „položít konkrétní základ následného etického a duchovního zaměření“ (LS 15). Proto je třeba zajistit, aby mohly poskytnout svůj přínos, bez něhož se nelze obejít, aniž by však získaly dominantní roli nad ostatními úhly pohledu.

65. V církvi existuje velké množství přístupů k rozlišování a mnoho zavedených metodik. Tato rozmanitost je bohatstvím; po vhodném přizpůsobení různým podmínkám se všechny přístupy mohou ukázat jako plodné. S ohledem na společné dobro je důležité, aby vstoupily do vstřícného dialogu, aniž by se přitom vytratila specifika každého z nich a aniž by různé identity setrvaly ve své neústupnosti. Konverzace v Duchu, která se ukázala plodnou ve všech fázích synodálního procesu, nás vybízí k tomu, abychom pro naplňování synodality považovali tuto specifickou formu církevního rozlišování za zvláště příhodnou.

66. V místních církvích je nezbytné nabízet příležitosti k formaci, která šíří a rozvíjí kulturu rozlišování, zejména mezi lidmi na odpovědných pozicích. Stejně důležité je i provádění formace doprovázejících nebo facilitátorů, jejichž přínos se při realizaci procesů rozlišování často ukazuje jako klíčový. Tímto směrem se ubírá i práce studijní skupiny č. 9, která se věnuje přípravě teologických kritérií a synodálních metodik pro sdílené rozlišování v případech sporných doktrinárních, pastoračních a etických otázek.

Členění rozhodovacích procesů

67. „Celá komunita, ve svobodě a s celým bohatstvím rozlišenosti svých členů, je v synodální církvi svolána proto, aby se modlila, naslouchala, analyzovala, rozmlouvala, rozlišovala a pomáhala hledat ta nejpriléhavější pastorační řešení v souladu s Boží vůlí“ (CTI 68). Toto prohlášení je potřeba spíše naplňovat než jen zevrubně promýšlet. Těžko si lze představit účinnější způsob podpory synodální církve než spoluúčast všech na rozhodovacích procesech. Tato spoluúčast se uskutečňuje na základě diferencované odpovědnosti, která respektuje každého člena společenství a oceňuje jeho schopnosti a dary s ohledem na společné rozhodování.

68. Pro jeho účinnější prosazování bude vhodné zamyslet se nad členěním rozhodovacího procesu. Obvykle zahrnuje fázi rozpracování nebo přípravy (*decision making*, podle anglické terminologie používané i v jiných jazycích) „prostřednictvím společného úsilí na poli zkoumání, dotazování a spolupráce“ (CTI 69), které slouží jako informace a podklad pro následné rozhodnutí (*decision taking*), za které je odpovědná příslušná autorita (například v diecézi nebo v eparchii biskup). Mezi oběma fázemi není rivalita ani protiklad, ale svým skloubením přispívají k tomu, aby přijatá rozhodnutí byla co nejvíce v souladu s Boží vůlí: „Vypracování je úkolem synody, vlastní rozhodnutí je ministeriální odpovědností“ (*tamtéž*).

69. Již současná právní úprava v četných případech předepisuje, že před přijetím rozhodnutí je příslušná autorita povinna provést konzultaci. Tuto církevní konzultaci nelze neudělat. Přesahuje rámec pouhého vyslechnutí a zavazuje k tomu, aby se nikdy nepostupovalo tak, jako by se nekonala. Z právního hlediska zůstává autorita svobodná, neboť konzultační stanovisko není závazné, ale pokud je souhlasné, nemá se od něj autorita odchýlit bez přesvědčivého důvodu („*sine praevalenti ratione*“; CIC, can. 127, § 2, 2°). Pokud by tak učinila, izolovala by se od skupiny konzultovaných osob, což by představovalo újmu pro pouto, které je spojuje. Výkon autority v církvi nespočívá ve vnucování svévole, nýbrž je úřadem, který slouží jednotě Božího lidu, a představuje proto podpůrnou sílu při společném hledání toho, co Duch vyžaduje.

70. V synodální církvi náleží rozhodovací pravomoc biskupovi, kolegiu biskupů a papeži; je nezcizitelná, protože je zakotvena v hierarchické struktuře církve, kterou ustanovil Kristus. Není však neomezená; nelze proto ignorovat směr, který vyplyne z procesu konzultací jako výsledek řádného rozlišování, zvláště je-li prováděno participativními orgány místní církve. Cílem synodálního církevního rozlišování není přimět biskupy, aby byli poslušni hlasu lidu, tedy podříditi je lidu, ani jim dát nástroj k prosazení jejich předem učiněného rozhodnutí, nýbrž dosáhnout sdíleného rozhodnutí v poslušnosti Duchu Svatému. Jakýkoli protiklad mezi poradou a usnesením je tedy neadekvátní: usnesení v církvi se koná s pomocí všech, nikdy bez pastýřské autority, která rozhoduje z titulu svého úřadu. Z tohoto důvodu opakující se formulace v CIC, která hovoří o „hlasu pouze poradním“ (*tantum consultivum*), snižuje hodnotu porady (konzultace), a musí být proto opravena.

71. Přísluší místním církvím, aby stále více uplatňovaly všechny možnosti, jak uvádět autenticky do života synodální rozhodovací procesy odpovídající specifikům různých prostředí. Jedná se o úkol velmi důležitý a naléhavý, neboť na něm do značné míry závisí úspěšný průběh výkonné fáze synody. Bez konkrétních změn nebude vize synodální církve věrohodná a ti členové Božího lidu, kteří ze synodálního procesu čerpali sílu a naději, se od církve vzdálí. Stejně tak to platí pro účinnou účast žen na rozhodovacích procesech, ke které vyzývají mnohé příspěvky od biskupských konferencí.

72. Konečně by se nemělo zapomínat na to, že procesy konzultací, komunitárního rozlišování nebo synodálního rozhodování vyžadují, aby všichni zúčastnění měli faktický přístup ke všem relevantním informacím, aby si mohli vytvořit a zformulovat vlastní odůvodněný názor. Zajistit, aby se tak stalo, je odpovědností orgánu, který proces iniciuje. Zdravé synodální rozhodovací procesy vyžadují náležitou míru transparentnosti. Stejně tak je dobré zdůraznit delikátnost tohoto úkolu a zvláštní odpovědnost těch, kteří v průběhu konzultace vyjadřují svůj názor.

Transparentnost, odpovědnost, hodnocení

73. Synodální církve potřebuje kulturu a praxi transparentnosti a odpovědnosti (*accountability*, anglický termín používaný i v jiných jazycích), které jsou nezbytné pro posílení vzájemné důvěry, jež je potřebná pro společnou cestu a spoluzodpovědnost za společné poslání. Uplatňování odpovědnosti v církvi primárně neodpovídá potřebám sociálního a organizačního charakteru. Základ této odpovědnosti je třeba hledat spíše v povaze církve jako mystéria společenství.

74. V Novém zákoně můžeme najít uplatňování odpovědnosti v životě prvotní církve jako výrazně související právě se starostí o zachování společenství. Příklad nám nabízí 11. kapitola Skutků apoštolů: „Když pak Petr přišel do Jeruzaléma, věřící obrácení ze židovství mu dělali výčitky a říkali: „Vešel jsi k lidem neobřezaným a jedl jsi s nimi!““ (Sk 11,2–3). Petr na to reaguje vyličením důvodů svého jednání. Podat obci vysvětlení o své službě patří k nejstarší tradici, která sahá až k apoštolské církvi. Křesťanská teologie služby (*stewardship*) nabízí rámec, v němž lze chápat výkon autority a zasadit do něj úvahy o transparentnosti a odpovědnosti.

75. V dnešní době vznikl požadavek na transparentnost a odpovědnost církve a v církvi jako důsledek ztráty důvěryhodnosti způsobené finančními skandály a zejména sexuálním a jiným zneužíváním nezletilých a zranitelných osob. Nedostatek transparentnosti a odpovědnosti živí klerikalismus, který vychází z implicitního předpokladu, že vysvěcení duchovní nemusí za výkon jim svěřené autority nikomu skládat účty.

76. Chce-li být synodální církve vstřícná, pak odpovědnost a transparentnost musí být jádrem její činnosti na všech úrovních, nejen na úrovni autority. Větší odpovědnost však mají v tomto ohledu

ti, kteří pozice autority zastávají. Transparentnost a odpovědnost se neomezují pouze na oblast sexuálního a finančního zneužívání. Musí se týkat také pastoračních plánů, evangelizačních metod a respektování důstojnosti lidské osoby, například pokud jde o pracovní podmínky v jejich institucích.

77. Praxe skládání účtů představeným se v průběhu staletí zachovala, je třeba ji však obnovit ve vztahu autorita versus společenství. Rysem výkonu autority v církvi musí být transparentnost. Dnes se ukazuje nezbytnost, aby tu byly struktury a způsoby pravidelného hodnocení výkonů odpovědnosti za službu všeho druhu. Hodnocení, chápané v nemoralizujícím smyslu, umožňuje služebníkům včas vykonat případnou nápravu a podporuje jejich růst i schopnost vykonávat službu lépe.

78. Kromě dodržování toho, co je již v kanonických normách stanoveno o kritériích a mechanismech kontroly, je odpovědností místních církví a zejména jejich uskupení (biskupských konferencí a východních hierarchických struktur) vytvářet účinné formy a postupy transparentnosti a odpovědnosti, odpovídající různým prostředím, vycházející z občanskoprávního rámce, z očekávání společnosti a z aktuální dostupnosti odborných znalostí v dané oblasti. Nicméně i tam, kde jsou zdroje omezené, má církve usilovat o rozvoj svého konání a obecné mentality směrem k transparentnosti a kultuře odpovědnosti.

79. Jako nutné se ukazuje zejména zaručit vhodnou formou v daném prostředí alespoň toto: (a) efektivní fungování ekonomických rad; (b) účinné zapojení Božího lidu, zejména kompetentních členů, do pastoračního a ekonomického plánování; (c) vyhotovení a (fakticky dostupné) zveřejnění roční účetní závěrky, pokud možno ověřené externím auditorem, která zprůhlední hospodaření s majetkem a finančními zdroji církve a jejich institucí; (d) každoroční zprávu o plnění poslání, včetně uvedení iniciativ podniknutých v oblasti ochrany (ochrana nezletilých a zranitelných osob) a podpory přístupu žen k pozicím autority a jejich účasti na rozhodovacích procesech; (e) postupy pravidelného hodnocení výkonu všech služeb a funkcí v rámci církve. I v tomto případě se jedná o bod, který je velmi důležitý a naléhavý pro důvěryhodnost synodálního procesu a jeho uvádění do praxe.

ČÁST III: MÍSTA

Misijní synodální život církve a vztahy, kterými je protkán, i cesty, které zajišťují jeho rozvoj, nemohou nikdy přehlížet konkrétní „místo“, tedy prostředí a kulturu. Tato třetí část nás vybízí k překonání statického vidění míst, které je v souladu s pyramidálním modelem uspořádává podle úrovně nebo podle po sobě jdoucích stupňů (farnost, vikariát/děkanát, diecéze nebo eparchie, církevní provincie, biskupská konference nebo východní hierarchická struktura, univerzální církev). Ve skutečnosti tomu tak nikdy nebylo. Struktura vztahů a výměna darů mezi církvemi měly vždy spíše síťovou než lineární podobu, byly vždy ve svazku jednoty, jejímž trvalým a viditelným principem a základem je papež, a katolicita církve se nikdy neslučovala s abstraktním univerzalismem. V kontextu rychle se měnícího pojetí prostoru by zúžení působnosti církve do čistě prostorových hranic znamenalo navíc její uvěznění v osudové nehybnosti a zneklidivé pastorační jednotvárnosti, neschopné podchytit nejdynamičtější část populace, zejména mládež. Místa je proto třeba chápat z perspektivy prostupujícího se prostoru, který se má konkretizovat také ve vztazích mezi církvemi a v jejich uskupených obdařených obsahovou jednotou. Služba jednoty, která přísluší římskému biskupovi a sboru biskupů ve společenství s ním, se musí rovněž poměřovat tímto scénářem a vypracovat vhodné institucionální formy svého uplatňování.

Území, po kterých můžeme kráčet společně

80. „Členům církevní obce v Korintě...“ (1 Kor 1,2). Hlásání evangelia probouzí v srdcích mužů a žen víru, čímž způsobuje, že v daném místě vzniká církev. Církev nelze chápat bez jejího zakořenění v místě a kultuře a bez vztahů mezi místy a kulturami. Zdůrazňovat význam místa neznamena činit ústupky partikularismu nebo relativismu, ale posilovat specifičnost, v níž se v prostoru a čase utváří společná zkušenost spolupatříčnosti ke zjevenému Bohu, který přináší spásu. Místo tak spontánně zachovává pluralitu podob této zkušenosti jejího zakořenění v konkrétním kulturním a historickém prostředí.

Rozmanitost liturgických, teologických, duchovních a disciplinárních tradic je nejzřetelnějším důkazem toho, jak tato pluralita církev velice obohacuje a činí ji krásnou. Právě společenství církví, z nichž každá má svou místní konkrétní podobu, je projevem společenství věřících v jedné a jediné církvi a zabraňuje tomu, aby vyvanulo do abstraktního a homogenizačního univerzalismu.

81. Zkušenost plurality kultur a plodnost setkání a dialogu mezi nimi je podmínkou života církve, nikoliv ohrožením její katolicity. Poselství o spáse zůstává jedno a totéž: „Jen jedno je ono tajemné tělo, jen jeden Duch a stejně tak jen jedno vytoužené dobro, ke kterému jste byli povoláni. Jeden Pán, jedna víra, jeden křest. Jeden Bůh a Otec všech, který je nade všemi, proniká všechny a je ve všech.“ (Ef 4,4–6). Toto poselství má pluralitní podobu, která se projevuje v rozmanitosti národů, kultur, tradic a jazyků. Pokud bereme tuto pluralitu forem vážně, pak zažehnáme mocenské nároky a riziko zredukovat spásonosné poselství na jedno jediné pochopení církevního života a liturgických, pastoračních či morálních výrazů. Síť vztahů uvnitř synodální církve, zviditelněná výměnou darů mezi církvemi a zaručená jednotou biskupského kolegia v čele s římským biskupem, je dynamickým zaštitěním jednoty, která se nikdy nemůže stát uniformitou.

82. To vše se dnes musí poměřovat se sociokulturními podmínkami, které zásadně mění prožívání územní zakořeněnosti. Místo již nelze chápat čistě geograficky a prostorově, ale připomíná spíše příslušnost k síti vztahů a ke kultuře s dynamičtější a pružnějším územním zakotvením než v minulosti. To zajisté ovlivní organizační formy církve, které vznikly na základě odlišného pojetí místa, a bude vyžadovat přijetí odlišných – samozřejmě nikoli sporných - kritérií pro vtělování jediné pravdy do života lidí.

83. K faktorům této změny jistě patří fenomén urbanizace. Dnes poprvé v historii žije většina lidstva spíše v městském než ve venkovském prostředí. V městském kontextu, kde mají hranice mezi jednotlivými částmi více konvenční charakter, je územní příslušnost nastavena jinak. Ve velkých megalopolích stačí několik zastávek metrem, aby člověk překročil nejen hranice farnosti, ale i diecéze; tuto cestu absolvuje mnoho lidí několikrát za den. Jejich život se běžně odehrává na různých církevních místech.

84. Druhým faktorem je zvýšená mobilita lidí v globalizovaném světě, k níž dochází z různých důvodů. Uprchlíci a migranti často vytvářejí živé komunity, a to i v praktikování své víry, čímž se místo, kde se usazují, stává pluralitním. Zároveň, i díky digitálním médiím, udržují vazby a vztahy se zemí svého původu. Zažívají tak mnohostrannou místní, kulturní a jazykovou příslušnost. Komunity původu na jedné straně také zažívají úbytek členů, až po riziko zániku, a na druhé straně rozšiřování své vztahové struktury v globálním měřítku. Jak poznamenalo první zasedání, příznačná je v tomto ohledu situace některých východních katolických církví: při současné míře migrace by jejich členové v diaspoře mohli být početnější než členové žijící na kanonických územích (srov. RdS 6c). V každém případě bude stále více anachronické vymezovat jejich místo v čistě geografických termínech. Nad výzvami, které z toho vyplývají ve vztazích s latinskou církví, se má zamyslet studijní skupina č. 1.

85. V neposlední řadě nelze přehlédnout šíření kultury digitálního prostředí, zejména mezi mladými lidmi. Radikálně ovlivňuje jejich prožívání a pojmání prostoru a času, stejně jako i způsob, jakým prožívají činnosti všeho druhu, komunikaci a vztahy, a dokonce i víru. Nikoli náhodou první zasedání konstatuje, že „digitální kultura není ani tak samostatnou oblastí misie, jako spíše rozhodujícím rozměrem svědectví církve“ (RdS 17b). Této výzvě je věnována práce třetí z deseti studijních skupin.

86. Tato společenská a kulturní dynamika vyžaduje, aby se církve s ohledem na dobro svého poslání vrátila k úvahám o významu svého vlastního místního rozměru. Aniž bychom zapomínali, že život se vždy odehrává ve fyzických prostředích a v konkrétních kulturách, od nichž se nelze nikdy oprostit, je třeba se odklonit od čistě prostorové interpretace místa; místa, a to dokonce a především i místa církevní, nejsou jen prostory, ale také oblasti a sítě, v nichž se mohou rozvíjet vztahy, které lidem nabízejí příležitost k zakořenění a základ pro poslání, jež budou uskutečňovat všude tam, kde se bude odvíjet jejich život. Synodální konverze mysli a srdcí musí být doprovázena synodální reformou církevních míst, která jsou povolána k tomu, aby se stala cestami, po nichž lze kráčet společně. To neznamena uzavírat pastoraci do nějakých příslušností daných volbou; pastorační práce musí být schopna setkat se s každým mužem a každou ženou.

87. Tato reforma musí být prováděna na základě chápání církve jako svatého Božího lidu, rozčleněného ve společenství církví (*communio ecclesiarum*). Prožitá zkušenost nám ukázala, že zahájení synodálního procesu ze strany místních církví neohrožuje jednotu církve jako celku, nýbrž vyjadřuje rozmanitost a univerzálnost Božího lidu (srov. LG 22). Neohrožuje sjednocující službu římského biskupa, nýbrž ji podtrhuje. Nesmíme vnímat církve primárně skrze její instituce, ale tyto instituce, a to i ty nejdůležitější, je třeba přehodnotit v logice misijní služby.

88. Díky službě římského biskupa jako viditelného principu jednoty celé církve a každého biskupa jako viditelného principu jednoty v jeho místní církvi mohl koncil říci, že církve, mystické tělo Kristovo, je také tělem církví, v nichž existuje a z nichž se skládá jedna a jediná katolická církev (srov. LG 23). Toto tělo je členěno: (a) do jednotlivých církví jako částí Božího lidu, z nichž každá je svěřena biskupovi; (b) do uskupení církví, kde instance společenství představují především hierarchické orgány; (c) do celé církve (*ecclesia tota*), kde je církev jako společenství církví vyjádřena kolegiem biskupů shromážděných kolem římského biskupa ve svazku biskupského společenství (*cum*

Petro) a hierarchického společenství (*sub Petro*). Reforma církevních institucí tedy nutně musí sledovat členění církve takto uspořádané.

Místní církve v jedné a jediné katolické církvi

89. Místní církve je ve svém členění místem, kde můžeme s bezprostředně zakoušet misijní synodální život celé církve. Příspěvky biskupských konferencí hovoří o farnostech, základních komunitách a malých komunitách jako o místech společenství a účasti na poslání. Jak řekli faráři shromáždění v Sacrofanu, „členové farností jsou a stávají se Ježíšovými misijními učedníky shromážděnými v jeho jménu k modlitbě a bohoslužbě, ke službě a svědectví v dobách radosti i smutku, naděje i boje“. V těchto církevních společenstvích působí Bůh. Zároveň si uvědomujeme, že musíme udělat více pro to, abychom velkou pružnost farnosti, chápané jako společenství komunit, využili ve službě misijní tvořivosti.

90. Místní církve jsou dnes tvořeny také sdruženími a komunitami, které představují staré i nové projevy křesťanského života. Zejména instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života přispívají velkou měrou k životu místních církví a k životu misijní činnosti. Totéž platí pro laická sdružení, církevní hnutí a nové komunity. Příslušnost k církvi se dnes vyjadřuje stále větším počtem forem, které neodkazují na geograficky vymezenou základnu, ale na vazby asociačního typu. Tuto rozmanitost forem je třeba podporovat, přičemž je nutno mít vždy na paměti misijní hledisko a církevní rozlišování toho, co Pán žádá v každém konkrétním prostředí. Aktivizace této mnohostranné rozmanitosti a péče o pouta jednoty jsou specifickou kompetencí diecézního nebo eparchiálního biskupa. Těmito aspekty byla pověřena studijní skupina č. 6, která má za úkol jejich hlubší prozkoumání.

91. Stejně jako v předchozích fázích synodálního procesu, i během konzultací pro přípravu tohoto *Instrumenta laboris* mnohé z obdržených příspěvků považují různé typy rad (farní, oblastní, diecézní nebo eparchiální) za základní nástroje pro plánování, organizaci, provádění a hodnocení pastoračních činností a poukazují na potřebu jejich docenění. Ve skutečnosti jsou tyto struktury již zavedeny platným právním řádem. Po vhodných úpravách by se mohly ukázat jako ještě více vyhovující pro konkretizaci některých aspektů synodálního stylu – mohou se stát subjekty církevního rozlišování a synodálních rozhodovacích procesů a místy pro vyvozování odpovědnosti a hodnocení těch, kteří jsou v pozici autority, aniž by se zapomínalo, že ony samy se zase budou muset zodpovídat ze způsobu, jakým vykonávají své povinnosti. Jedná se tedy o jednu z nejslibnějších oblastí, kde je třeba působit na rychlé uplatnění synodálních doporučení. Povede k rychle postřehnutelným změnám.

92. Mnohé příspěvky poukázaly na nezbytnost změny podoby a fungování těchto orgánů tak, aby bylo možné pokročit dopředu. Mezi nejvýznamnější aspekty, kterým je třeba věnovat pozornost, patří způsob jmenování členů. Jeho cílem je zajistit, aby složení orgánů odráželo složení příslušného společenství (farnosti nebo diecéze/eparchie), a věrohodně tak přispívalo k nastolování kultury transparentnosti a odpovědnosti. Je proto nutné, aby většina členů nebyla ustanovena autoritou (biskupem nebo farářem), ale pověřována jiným způsobem, aby byla konkrétně zachována povaha daného společenství nebo místní církve.

93. Stejnou pozornost je třeba věnovat složení těchto orgánů, aby v nich bylo podpořeno větší zapojení žen, mladých lidí a lidí žijících v chudobě nebo na okraji společnosti. Jak zdůraznilo i první zasedání, je také zásadní, aby v těchto orgánech byli muži a ženy odhodlaní svědčit o víře v běžném životě a různorodých společenských oblastech. Je třeba, aby měli uznávané apoštolské a misijní předpoklady (srov. RdS 18d). Nejedná se tedy pouze o ty, kdo jsou zapojeni do organizování života a služeb v rámci komunity. Církevní rozlišování, které budou tyto orgány praktikovat, bude

těžít z větší otevřenosti, schopnosti analyzovat realitu a z plurality pohledů. V neposlední řadě mnohé příspěvky poukazují na vhodnost povinného zavedení těch rad, jejichž zřízení je v současně platném právu ponecháno na uvážení.

94. Některé biskupské konference také sdílejí zkušenosti s reformou a s již zavedenými osvědčenými postupy, jako je například vytváření sítí pastoračních rad na úrovni základních komunit, farností a oblastí až po diecézní pastorační radu. Jako model poradenství a naslouchání se navrhuje pořádání církevních shromáždění na všech úrovních, přičemž je snahou neomezovat se na konzultace v rámci katolické církve, ale otevřít se přínosu dalších církví a církevních společenství a jiných náboženství přítomných na daném území a ve společnosti, s nimiž křesťanská komunita kráčí společně.

Vazby, které utvářejí jednotu církve

95. Vize vzájemné výměny darů, která byla jasně vyjádřena v první části, představuje inspirující kritérium pro vztahy mezi církvemi. Spojuje v sobě důraz na vazby, které utvářejí jednotu církve, s oceněním specifik prostředí, v němž žije každá místní církev s vlastní historií a tradicí. Přijetí synodálního stylu dovoluje nepředjímat, že všechny církve musí nutně ve všech otázkách postupovat stejným tempem. Rozdíly v tempu lze naopak hodnotit jako výraz legitimní rozmanitosti a jako příležitost k výměně darů a vzájemnému obohacování. Aby se tato vize mohla naplnit, je třeba ji ukotvit do konkrétních struktur a postupů. Odpověď na otázku „Jak být synodální misijní církví?“ vyžaduje jejich ustanovení a upevňování.

96. Východní hierarchické struktury a biskupské konference jsou základním nástrojem pro vytváření vazeb a pro výměnu zkušeností mezi církvemi, jakož i pro decentralizaci správy a pastoračního plánování. „Druhý vatikánský koncil prohlásil, že analogicky ke starobylým patriarchálním církvím mohou biskupské konference „poskytovat mnohostrannou a plodnou pomoc, aby sborové smýšlení nacházelo výraz v konkrétní realizaci“ (LG 23). Toto přání se však plně neuskutečnilo, protože ještě nebyl dostatečně formulován statut biskupských konferencí, který by je pojímal jako subjekty konkrétních kompetencí, včetně určité autentické věroučné autority.“ (EG 32). Hledání cesty, jak být misijní synodální církví, vyžaduje řešení této otázky.

97. Z poznatků, které vystoupily do popředí během synodálního procesu, vyplývají následující návrhy: (a) uznat biskupské konference jako církevní subjekty vybavené doktrinní autoritou, přijmout sociokulturní rozmanitost v rámci mnohotvárné církve a podpořit liturgické, disciplinární, teologické a duchovní projevy, které odpovídají různým sociokulturním kontextům; (b) přistoupit k vyhodnocení zkušeností s fungováním biskupských konferencí a východních hierarchických struktur, se vztahy mezi biskupstvími a Svatým stolcem, aby bylo možné určit, jaké konkrétní reformy provést; vhodnou příležitostí pro takové vyhodnocení by mohly být návštěvy *ad limina*, které jsou součástí práce studijní skupiny č. 7; (c) zajistit, aby všechny diecéze nebo eparchie byly zařazeny do církevní provincie a do biskupské konference či východní hierarchické struktury (srov. CD 40).

98. Novinkou první fáze synodálního procesu byla kontinentální shromáždění, která umožnila důslednější realizaci koncilního pokynu brát vážně zvláštnosti „každé velké takzvané sociálně-kulturní oblasti“ a hledat „pronikavější přízpůsobení v celém rozsahu křesťanského života“ (AG 22). Tato zkušenost, stejně jako cesta církvi v některých regionech, vyvolává otázku, jak vtělit synodální a kolegiální dynamismus do vhodných institucionálních výrazů, jakými jsou například církevní shromáždění a biskupské konference, kterým by mohla být svěřena strukturovaná úloha vypracovávat a přijímat rozhodnutí v rámci kontinentu nebo regionu. Lze také uplatňovat takové metody rozlišování, při kterých budou do vypracování dokumentů a do rozhodovacích procesů zapojeny různé církevní subjekty. Dalším návrhem je, aby byl v rámci rozlišování vytvořen prostor pro

vhodnou naslouchající dialog s občanskými institucemi, se zástupci jiných náboženství, nekatolických organizací a se společnostmi jako takovou, to vše v souladu s daným prostředím a kulturou.

99. Touha, aby místní synodální dialog neskončil, ale pokračoval v čase, touha po účinné inkulturace víry ve významných územních celcích, vede k novému ocenění instituce partikulárních koncilů, a to jak provinčních, tak plenárních. Jejich pravidelné konání bylo po značnou část církevních dějin povinností. Na základě zkušeností získaných v synodálním procesu lze uvažovat o formách shromáždění určených jen pro biskupy a pak také o církevních shromážděních složených z dalších věřících (kněží, jáhnů, zasvěcených mužů a žen, laiků a laiček), delegovaných pastoračními radami příslušných diecézí nebo eparchií nebo vybraných tak, aby tato shromáždění odrážela rozmanitost církve v daném regionu. V této souvislosti by bylo třeba reformovat proces přijetí (*recognitio*) závěrů partikulárních koncilů, aby se podpořilo jejich včasné zveřejnění.

Služba římského biskupa pro jednotu

100. Odpověď na otázku „Jak být misijní synodální církví?“ vyžaduje také revizi dynamiky, která spojuje synodalitu, kolegialitu a primát, aby mohla niterně ovlivňovat vztahy mezi institucemi, jejichž prostřednictvím nachází konkrétní vyjádření.

101. Synodální proces ukázal pravdivost koncilního výroku, že „v církevním společenství existují místní (partikulární) církve, které si uchovávají vlastní tradice; přitom zůstává nedotčeno prvenství Petrova stolce, který předsedá celému shromáždění lásky, chrání oprávněnou rozmanitost a zároveň bdí nad tím, aby jednotlivé zvláštnosti nejenom neškodily jednotě, ale spíše jí sloužily“ (LG 13). Na základě této funkce je římský biskup jako viditelný princip jednoty celé církve (srov. LG 23) garantem synodality; jemu přísluší svolávat celou církev k synodální činnosti tím, že svolává biskupské synody, předsedá jim a potvrzuje jejich výsledky; má dbát o to, aby církevní styl i církevní forma byly synodální.

102. Úvahy o podobě výkonu petrovské služby by měly být vedeny také v perspektivě „blahodárné decentralizace“ (EG 16), k níž vybízí papež František a kterou požadují mnohé biskupské konference. Ve formulaci, kterou uvádí apoštolská konstituce *Praedicate evangelium*, to znamená „ponechat v kompetenci pastýřů, aby se v rámci své ‚řádné učitelské‘ a pastýřské role zabývali otázkami, které dobře znají a které neovlivňují jednotu učení, kázně a společenství církve, a to vždy se spoluodpovědností, která je plodem a výrazem specifického *mysteria communionis*, jímž je církev“ (PE II, 2).

103. V tomto směru by bylo možné postupovat podle nedávného *motu proprio Competentias quasdam discernere* (15. února 2022), které na základě „církevní dynamiky společenství“ (úvod) svěřuje „výkonné moci místních církví a místních církevních institucí určité kompetence, které se týkají kodifikačních ustanovení zaměřených na zajištění disciplinární jednoty všeobecné církve“.

104. Kromě toho může být místem pro uplatnění synodálního stylu také vypracování kanonické normy. Normativní činnost se neomezuje na vykonávání uznané pravomoci v rámci autority, ale měla by být považována za skutečné církevní rozlišování. I když autorita sama disponuje všemi výsadami k vydávání zákonů, mohla by a měla by při tom jednat synodální metodou, s cílem vyhlásit takovou normu, která je při potřebě spravedlnosti plodem naslouchání v Duchu.

105. Výše zmíněná apoštolská konstituce *Praedicate evangelium* definovala v synodálním a misijním smyslu službu, kterou Římská kurie poskytuje římskému biskupovi a biskupskému kolegiu. V logice transparentnosti a odpovědnosti se předpokládají formy pravidelného hodnocení její činnosti, svěřené nezávislému orgánu (jímž by mohla být rada kardinálů a/nebo rada

biskupů volená synodou). Roli papežských zástupců v synodální misijní perspektivě a způsobům hodnocení jejich práce se věnuje studijní skupina č. 8.

106. Shromáždění z října 2023 také naznačilo, že je třeba přistoupit k hodnocení plodů prvního zasedání (srov. RdS 20j), k hodnocení, které nemůže nebrat v úvahu vývoj, jaký mu vtiskla apoštolská konstituce *Episcopalis communio*, která synodu mění z jednorázové události na církevní proces, probíhající v prostoru a čase. Mezi místy, kde se na úrovni celé církve praktikuje synodalita a kolegialita nepochybně vyniká Biskupská synoda. Byla ustanovena svatým Pavlem VI. jako shromáždění biskupů svolané k tomu, aby se formou rady podíleli na péči papeže o celou církev. Nyní se v podobě etapového procesu stává okruhem, v němž se realizuje a může rozvíjet dynamický vztah mezi synodalitou, kolegialitou a primátem. Na synodálním procesu se plným právem podílí celý svatý Boží lid, biskupové, kterým jsou svěřeny jeho jednotlivé části, a římský biskup jako princip jednoty církve, přičemž každý z nich se účastní podle své funkce. Tato účast se projevuje v synodálním shromáždění sdruženém kolem římského biskupa, které svým složením ukazuje rozmanitost a univerzálnost církve jako „svátosti jednoty“, tj. svatého lidu sjednoceného a uspořádaného pod vedením biskupů“ (SC 26).

107. K nejvýznamnějším plodům synody 2021–2024 patří její intenzivní ekumenický náboj a příslib, jímž se vyznačuje. V tomto světle může být užitečné zabývat se také otázkou vykonávání petrovske služby, aby se otevřela „nové situaci“ (UUS 95). Nedávný dokument Dikasteria pro podporu jednoty křesťanů *Římský biskup. Primát a synodalita v ekumenickém dialogu a odpovědi na encykliku „Ut unum sint“* nabízí podněty k zamyšlení. Téma je součástí práce studijní skupiny č. 10, která se věnuje přijetí plodů ekumenické cesty v církevní praxi.

108. Bohatství, které představovala účast bratrských delegátů z jiných církví a církevních společenství na prvním zasedání, nás vybízí ke zvýšení naší pozornosti k tomu, jak se synodalita uskutečňuje u našich ekumenických partnerů jak na Východě, tak i na Západě. Ekumenický dialog je základem pro rozvoj chápání synodality a jednoty církve. Především nás vede k tomu, abychom si uměli představit autenticky ekumenickou synodální praxi, až po různé formy konzultací a rozlišování v otázkách společného a naléhavého zájmu. U kořenů této možnosti stojí fakt, že jsme sjednoceni v jediném křtu, z něhož pramení identita Božího lidu a dynamika společenství, spoluúčasti a poslání.

ZÁVĚR

SYNODÁLNÍ CÍRKEV VE SVĚTĚ

109. Na tomto světě je všechno propojeno a poznamenáno touhou po druhém, která nikdy nechybí. Všechno je výzvou ke vztahu a svědectvím o tom, že nikdo není soběstačný. Celý svět, je-li nazírán pohledem poučeným podle křesťanského Zjevení, je svátostným znamením přítomnosti, která jej přesahuje a oživuje a vede k setkání s Bohem, jež se definitivně naplní v souznění rozdílností, které dojde plného uskutečnění na eschatologické hostině připravené Bohem na jeho hoře.

110. Církev proměněná zvěstí o vzkříšení se snaží stát místem, kde lze zakoušet a prožívat Izajášovu vizi být „ochranou chudému, ochranou ubožáku v jeho tísní, útočištěm před bouří, stínem před vedrem“ (Iz 25,4). Tímto způsobem církev otevírá své srdce pro Boží království. Když se členové církve nechají vést Duchem Páně k obzorům, které předtím nezahledli, prožívají nezměrnou radost. Ve své kráse, pokoře a prostotě je právě takováto trvalá konverze stylem církve, k níž nás synodální proces vybízí.

111. Encyklika *Fratelli tutti* nás zve, abychom se považovali za sestry a bratry ve zmrtvýchstalém Kristu, a sice nikoli jako nějaký status, ale jako způsob života. Encyklika zdůrazňuje kontrast mezi dobou, v níž žijeme, a vizí bratrského společenství, kterou nám připravil Bůh. Závoj, příkrov a slzy naší doby jsou důsledkem rostoucí vzájemné izolace, rostoucího násilí, polarizace našeho světa a vykořenění ze zdrojů života. Toto *Instrumentum laboris* si klade otázky a táže se nás, jak být misijní synodální církví; jak se máme zapojit do hlubokého naslouchání a dialogu; jak být spoluodpovědní ve světle dynamiky našeho osobního a komunitárního křestního povolání; jak proměňovat struktury a procesy, aby se všichni mohli zúčastnit a podílet na charismatech, která Duch uděluje každému pro společné dobro; jak vykonávat moc a autoritu jako službu. Každá z těchto otázek je službou církvi a skrze její působení i možnosti uzdravit nejhlubší rány naší doby.

112. Prorok Izajáš končí své proroctví oslavným chvalozpěvem, který se má rozeznít sborově: „Hle, náš Bůh, doufali jsme v něho, že nás vysvobodí; on je Hospodin, v něho jsme doufali, jásejme a radujme se z jeho spásy“ (Iz 25,9). Jako Boží lid se připojme k této chvále a jako poutníci naděje pokračujme dál po synodální cestě směrem ke všem, kteří na hlásání radostné zvěsti spásy stále ještě čekají!